



# Διπλωματική Εργασία

«Η διάσταση της νησιωτικότητας στη  
Περιφερειακή Πολιτική της  
Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Μαρίνος Χ. Παντής, ΑΕΜ: MAD 18021  
Επιβλέπων Καθηγητής: Σκιαδάς Δημήτριος



## Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο 1: Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος.....	6
Κεφάλαιο 2: Η νησιωτική πολιτική και το ευρύ φάσμα της .....	11
Κεφάλαιο 3: Η συμβολή της Περιφερειακής Πολιτικής στα νησιά .....	21
Κεφάλαιο 4: Τα νησιά σε καθεστώς νησιωτικότητας.....	31
Κεφάλαιο 5: Οι αιτίες των υπαρχόντων προβλημάτων.....	56
Κεφάλαιο 6: Η διαμόρφωση του περιφερειακού τοπίου μέσα από την νησιωτικότητα.....	63
Κεφάλαιο 7: Οι δυνατότητες ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου .....	66
Συμπεράσματα .....	69
Βιβλιογραφία.....	71

## Περίληψη

Στην παρακάτω διπλωματική εργασία θα παρουσιάσουν κυρίως οι συνέπειες τις νησιώτικης πολιτικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποια είναι η θέση της στην περιφερειακή πολιτική. Θα παρουσιαστούν τα χρόνια προβλήματα και οι παθογένειες του ελληνικού κράτους, μέσω των οποίων έχουν επηρεάσει και αρνητικά την οικονομία των νησιών καθώς και την στασιμότητα που τα διέπουν. Τα νησιά ωστόσο στον ελλαδικό χώρο χαρακτηρίζονται από ένα καθεστώς νησιωτικότητας. Σε μεγάλο ποσοστό παραμένουν απομονωμένα από τον ηπειρωτικό χώρο και πολλές φορές δεν απολαμβάνουν τα ίδια προνόμια. Ο όρος στέκεται μόνο στα εξωτερικά χαρακτηριστικά δηλαδή τα μειονεκτήματα που εμφανίζουν έναντι της ηπειρωτικής χώρας. Το κράτος δεν έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση σε μεγάλο ποσοστό των νησιών. Αυτό φαίνεται, στο ότι πολλές χρηματοδοτήσεις και διάφορα προγράμματα που έχουν στόχο την ανάπτυξη των νησιών δεν φτάνουν ποτέ. Τα νησιά τα τελευταία χρόνια έχουν αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες και πολλά προβλήματα . εκτός από την ευθύνη που έχει το κράτος σημαντικό μεριδίό ευθύνης έχουν και οι τοπικοί παράγοντες που με τα χρόνια έχουν εκμεταλευτεί τα νησιά με επιτήδειο τρόπο. Πολλά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για περιφερειακή ανάπτυξη αυτών των περιοχών δεν έχουν εφαρμοστεί ορθώς, με τα περιστατικά εκμετάλευσης των νησιωτικών περιοχών να είναι ουκ ολίγα. Τα νησιά είναι αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομίας της χώρας καθώς και της ΕΕ γενικότερα, θα πρέπει η πολιτική για την ανάπτυξη των νησιών να είναι πιο συνετή με πιο προσεκτικές και σωστές κινήσεις. Η νησιωτικότητα θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και τα νησιά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται εξίσου το ίδιο με τις υπόλοιπες περιφέρειες, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που υπάρχουν στην οργάνωση των νησιών.

## Εισαγωγή

Η περιφερειοποίηση των κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ειδικά τα τελευταία χρόνια έχει ως σκοπό τη καλύτερη διαμόρφωση του αναπτυξιακού τοπίου. Πολλά κράτη περνούν την δυναμική τους και το αναπτυξιακό τους πρόγραμμα στις περιφέρειες για να μην μεγαλώνει το χάσμα στις περιφερειακές ενότητες. Είναι σημαντικό σ' ένα κράτος να υπάρχει ομοιογένεια ως προς το αναπτυξιακό τους πρόγραμμα και την χρηματοδότηση των περιφερειών, για την τυχόν αποφυγή έντονων τριβών. Παρόλ' αυτά πολλές περιφέρειες κρατών, εξαιτίας του γεωγραφικού τους σχεδιασμού και λόγω έλλειψης πόρων και εμπειρογνομosύνης αρμόδιων αρχών είναι πολύ πιθανόν να υστερούν σε κάποια σημεία σε σύγκριση με άλλες περιφερειακές ενότητες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να κερδίσει το στοίχημα της αναπτυξιακής πολιτικής περιφερειακών ομάδων οι οποίες είναι περισσότερο απομονωμένες και θα πρέπει να δωθεί μεγαλύτερη προσοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που θα πρέπει να αντιμετωπίσει η ΕΕ είναι η διαμόρφωση μιας σωστής και αποτελεσματικής νησιώτικης πολιτικής. Η πολιτική για την ανάπτυξη των νησιών φαίνεται ότι αποδεικνύεται όλο και περισσότερο πιο σύνθετη. Αν το δεί κανείς γεωγραφικά, θα διαπιστώσει ότι λόγω τις δυσκολίας σύνδεσης των περιφερειακών νησιωτικών ομάδων είναι φυσικό και επόμενο κάποια κομμάτια να είναι απομονωμένα και να μην ενδέχεται η κατάλληλη στήριξη. Η κατάσταση στον Ελλαδικό χώρο είναι ιδιαίτερα περίπλοκη, όσον αφορά την οργάνωση στον νησιωτικό χώρο. Τα νησιά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγάλη προσοχή από τις εκάστοτε αρχές, επειδή ο φυσικός τους πλούτος είναι πολύτιμος. Θα πρέπει να δωθεί ιδιαίτερη έμφαση στην αναπτυξιακή πολιτική των νησιών, ώστε το ήδη υπάρχον σύστημα να βελτιωθεί σ' όλους τους τομείς της ανάπτυξης.

Ένα ζήτημα δεκαετιών που προσπαθείται να επιλυθεί ή δύναται η επίλυση του είναι η κατάσταση στην οποία ο νησιωτικός χώρος βρίσκεται και ποια μέτρα προσπαθούν να πάρει η εκάστοτε κεντρική εξουσία για την επίση τους. Παρά την συνεχή παρουσία του τουρισμού και της ανάπτυξης του χώρου γενικότερα, τα γενικά προβλήματα του

νησιωτικού χώρου παραμένουν άλυτα και δεν υπάρχει η προοπτική επίλυσης σύμφωνα με τα τωρινά δεδομένα.

Ωστόσο οι επιπτώσεις που έχουν ακολουθήσει έχουν οδηγήσει τα νησιά σε ένα καθεστώς νησιωτικότητας. Το κράτος πρωτίστως δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει χρόνια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι των νησιών. Παράδειγμα η πρόσβαση στην υγεία και σε άλλα βασικά αγαθά, ειδικά σε απομακρυσμένα νησιά δυσκολεύει τις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Η οργάνωση στις μεταφορές επίσης θαλάσσια και αεροπορικάς (δεν υπάρχουν άλλες επιλογές μετακίνησης) δυσκολεύουν τους πολίτες καθημερινά. Στην παρακάτω έρευνα θα αναλύσουμε τα προβλήματα που έχουν προκληθεί στους νησιωτικούς χώρους και ποια θα ήταν η καταλληλότερη επίλυση των προβλημάτων.

## Κεφάλαιο 1: Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος

Η Ελλάδα είναι ένα από τα κράτη-μέλη της ΕΕ που ένα μεγάλο μέρος αποτελείται από νησιά. Συγκεκριμένα η Ελλάδα παρά το μικρό της μέγεθος κατέχει μια από τις μεγαλύτερες ακτογραμμές στον κόσμο εξαιτίας του μεγάλου αριθμού νησιών. Συγκεκριμένα η Ελλάδα διαθέτει περίπου 15.000 χιλιόμετρα ακτογραμμής και την κατατάσσει στην 9η θέση της παγκόσμιας κατάταξης των χωρών με τις μεγαλύτερες σε μήκος ακτογραμμές. Η ελληνική επικράτεια κατέχει 6.000 νησιά και νησίδες διάσπαρτα σε Αιγαίο και Ιόνιο, από τα οποία τα 233 είναι κατοικημένα. Το ανάγλυφο όπου επικρατεί στην περιοχή είναι μοναδικό σ' όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Τα νησιά κυρίως είναι συγκεντρωμένα σε ομάδες πράγμα το οποίο καθίστα πιο εύκολο σχετικά με την περιφερειοποίηση τους. Το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας είναι η Κρήτη, με νοτιότερο σημείο την Γαύδο, το οποίο είναι και το νοτιότερο σημείο της Ευρώπης. Τα μέρη σε όλο το μήκος της ακτογραμμής ποικίλει. Σχεδόν τα περισσότερα νησιά έχουν μοναδικά χαρακτηριστικά με το κάθε ένα να είναι ελκυστικό για μεγάλο μέρος του τουρισμού. Για παράδειγμα αν πάρουμε δείγμα από νησιά του Ιονίου σε αντίθεση μ' αυτά του Αιγαίου, τότε θα παρατηρήσουμε ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Κάποιος θα συναντήσει σε πολλά νησιά του Αιγαίου λιγότερο πράσινο από ότι στα νησιά του Ιονίου.

Γενικά θα δούμε ότι τα νησιά του Αιγαίου εξαιτίας και της έκτασης τους, παρατηρούνται διαφορετικά χαρακτηριστικά ακόμα και στον ίδιο τον γεωγραφικό χώρο. Στο Ιόνιο συναντάμε ένα νησιωτικό σύμπλεγμα σε αντίθεση με τα νησιά του Αιγαίου που τα διακρίνουμε σε τέσσερις διαφορετικές νησιωτικές ομάδες: τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, του Βορείου Αιγαίου, τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα, που με τη σειρά τους υπάγονται διοικητικά στις περιφερειακές ενότητες Λήμνου, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ικαρίας, Κυκλάδων και Δωδεκανήσου. Το Γεωγραφικό Διαμέρισμα περιλαμβάνει επίσης τα νησιά του Αργοσαρωνικού, τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα που υπάγονται στην αποκεντρωμένη διοίκηση Αττικής.

Το κλίμα των νησιών του αιγαίου χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό όπως και στο μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος. Τα βασικά χαρακτηριστικά του μεσογειακού κλίματος

είναι οι χειμερινές βροχοπτώσεις, η θερινή ξηρασία, η σχετικά μεγάλη διακύμανση του ετήσιου ύψους των βροχοπτώσεων, το ήπιο έως θερμό καλοκαίρι (με έντονη ηλιακή ακτινοβολία), ο ψυχρός χειμώνας και το πιο συχνό φαινόμενο που συναντάμε στο συγκεκριμένο γεωγραφικό πλάτος είναι οι ετήσιοι δυνατοί ανέμοι. Η ψυχρή και βροχερή περίοδος του χειμώνα διαρκεί από τον Νοέμβριο μέχρι τον Μάρτιο, ενώ η θερμή και ξηρή περίοδος του καλοκαιριού από τον Ιούνιο έως τον Αύγουστο. Οι μεταβατικό κλιματικά μήνες Απρίλιος-Μάιος και Σεπτέμβριος-Οκτώβρης παρουσιάζουν μεγάλες αλλαγές στις καιρικές συνθήκες από έτος σε έτος. Σημαντικό στοιχείο για το νησιωτικό κλίμα του Αιγαίου είναι η θάλασσα, που διαμορφώνει τα επίπεδα υγρασίας, καθορίζει τους ανέμους και δρα ως ρυθμιστικός παράγοντας μετριάζοντας τις διακυμάνσεις της θερμοκρασίας.

Οι άνεμοι του Αιγαίου που εμφανίζονται περί τα τέλη Μαΐου μέχρι περίπου τα τέλη Οκτωβρίου, είναι βορείων διευθύνσεων και ονομάζονται ετησλιες ή μελτέμια. Τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο έχουν τις μεγαλύτερες εντάσεις και μέση χρονική διάρκεια από δύο μέχρι τέσσερις ημέρες, χωρίς να παρουσιάζουν κάθε χρόνο την ίδια συχνότητα. Συνήθως οι άνεμοι αυτοί συναντούν την μεγαλύτερη ένταση κατά τις μεσημεριανές ώρες. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι αποτελούν πολλές αυξομειώσεις κατά τη διάρκεια της ημέρας. Εξασθενούν γρήγορα την νύχτα και επανέρχονται πάλι το πρωί. Στο Βόρειο Αιγαίο οι άνεμοι διέθνη τους είναι Βορειοανατολικοί, στο Κεντρικό Αιγαίο γίνονται Βόρειοι και στο Νότιο Αιγαίο Βοριοδυτικοί. Στη θαλάσσια περιοχή της Ρόδου τείνουν να γίνονται Δυτικοί. Με την επιρροή της θαλάσσιας αύρας την ημέρα, τα μελτέμια αυξάνονται τοπικά. Η μεγαλύτερη ένταση των μελτεμιών εμφανίζεται κυρίως στην περιοχή των Κυκλάδων αλλά και στο Νότιο Αιγαίο.

Κατά την χειμερινή περίοδο πνέουν κυρίως βοριάδες οι οποίοι κυμαίνονται περίπου 8-9 μποφόρ. Το γνωστότερο σημείο με την μεγαλύτερη ένταση είναι στα στενά του Καφηρέα ή αλλιώς Κάβο Ντόρο και στις Κυκλάδες. Επίσης, στη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου κατά τον Χειμώνα και κυρίως κατά την ψυχρή περίοδο που πνέει ο Σιρόκος, ο οποίος είναι άνεμος υγρός με προοδευτική ενίσχυση, νοτιοδυτικής διεύθυνσης, συνοδευόμενος από χαμηλά σύννεφα και βροχές. Εμφανίζεται περισσότερο στις



δυτικές και νότιες περιοχές, αλλά θυελλώδης Σιρόκος δεν παρατηρείται πολύ συχνά. Το κλίμα του Αιγαίου όπως παρατηρούμε μας υποδηλώνει πόσο διαφοροποιημένο είναι από τις άλλες ελληνικές θάλασσες ειδικά σε σχέση με το Ιόνιο. Επίσης μεγάλο ρόλο παίζει και η οροσειρά της Πίνδου, για το πώς διαμορφώνεται το κλίμα και οι καιρικές συνθήκες στα πελάγη και στις νησιώτικες περιοχές γενικότερα. Η οροσειρά της Πίνδου επιτρέπει τον τεράστιο όγκο των αέρινων μαζών από την Βόρεια και Κεντρική Ευρώπη να κατευθυνθούν στο Αιγαίο, σαν αποτέλεσμα να διαμορφώνεται με αυτό τον τρόπο το κλίμα της περιοχής. Δηλαδή στην περιοχή δεν υπάρχει φυσικό εμπόδιο ώστε πολλές φορές οι καιρικές συνθήκες και ειδικά οι άνεμοι να παίρνουν λίγο πιο ακραία φαινόμενα.

Σε αντίθεση με τον Αιγαιακό χώρο το Ιόνιο διαφέρει κατά πολύ σε αρκετά σημεία. Η νησιώτικη περιοχή του Ιονίου έχει ένα πιο ήπιο θεωρητικά κλίμα με πιο ήπιους ανέμους απ'ότι είναι το άγριο κλίμα του Αιγαίου. Γενικότερα το Ιόνιο αποτελεί ένα νησιωτικό σύμπλεγμα που συγκροτήθηκε κυρίως με βάση το κοινό ιστορικό πλαίσιο. Το Ιόνιο Αρχιπέλαγος εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παραλίων της Ελλάδας και έχει συνολικά έκταση 2.296 τετραγωνικά χιλιόμετρα και καταλαμβάνει το 1,75% της συνολικής έκτασης της επικράτειας. Αποτελείται από τις περιφερειακές ενότητες (πρώην νομούς) Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και διοικητικά η περιοχή αυτή υπάγεται στην αποκεντρωμένη διοίκηση των Πελοποννήσου- Δυτικής Ελλάδας- Ιονίου. Συνολικά το γεωγραφικό διαμέρισμα περιλαμβάνει 32 μικρά και μεγάλα νησιά και περίπου 250 βραχονησίδες και βράχια. Από τα βόρεια προς τα νότια τα κατοικημένα νησιά των Ιονίων νήσων είναι οι Οθωνοί, η Ερεϊκούσα, το Μαθράκι, η Κέρκυρα, οι Παξοί, οι Αντίπαξοι, η Λευκάδα, το Μεγανήσι, ο Κάλαμος, ο Καστός, η Ιθάκη, η Κεφαλονιά και η Ζάκυνθος.

Βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των Ιονίων Νήσων είναι οι ορεινοί όγκοι με μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες, τα ποτάμια καθώς και οι εύφορες πεδινές εκτάσεις. Τα υψηλότερα όρη είναι ο Αίνος ( Μεγάλος Σωρός), οι Χιονίστρες, ο Σταυρός και η Κουρκουμπιά στη Κεφαλονιά, ο Σταυρωτάς (Ελάτη) στη Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχιώνας στη Ζάκυνθο. Συνολικά οι ορεινές εκτάσεις καλύπτουν το 28,3% των εκτάσεων, οι ημιορεινές το 35,8%, ενώ το 35,9%

καλύπτεται από πεδινές εκτάσεις. Οι ορεινές εκτάσεις της Λευκάδας καλύπτουν το 72,6% του νησιού. Η Κεφαλονιά μαζί με την Ζάκυνθο κατέχουν εκτεταμένες ζώνες ημιορεινών εκτάσεων 41,84% και 55,15% αντίστοιχα. Οι πιο εκτεταμένες πεδικές εκτάσεις εντοπίζονται στο κέντρο της Κέρκυρας και φτάνουν το 68,32% περίπου της έκτασης του νησιού. Όλα τα νησιά έχουν πλούσια βλάστηση και το καθένα απ' αυτά κατέχει ένα μοναδικό φυσικό τοπίο. Από υδρολογικής άποψης τα Ιόνια νησιά χαρακτηρίζονται από ανεπτυγμένα και περίπλοκα δομημένα συστήματα που εκφορτίζονται σε πλούτο πηγών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των Ιονίων νήσων είναι οι πληθώρα βροχοπτώσεων και το υγρό στοιχείο γενικότερα. Οι κλιματικές συνθήκες σε γενικές γραμμές διατηρούν τα χαρακτηριστικά του Μεσογειακού κλίματος με τους ήπιους και σχετικά υγρούς χειμώνες και τα θερμά και ξηρά καλοκαίρια. Σύμφωνα με την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, η χειμερινή εποχή είναι πιο ήπια στα νησιά του Ιονίου απ' ότι στην υπόλοιπη Βόρεια και Δυτική Ελλάδα. Οι θερμοκρασίες στα Ιόνια νησιά παρουσιάζουν ικρές διακυμάνσεις από το ένα νησί στο άλλο με τις υψηλότερες να είναι στα νότια και τις χαμηλότερες στη βόρεια πλευρά. Η μέση θερμοκρασία του ΓΔ κυμαίνεται από 8,7° C τον Ιανουάριο μέχρι 26,5° C τον Ιούλιο. Τα νησιά χαρακτηρίζονται από μέση υψηλή ετήσια βροχόπτωση, η οποία κυμαίνεται από 950 χιλιοστά στη Ζάκυνθο και στη Κεφαλονιά, έως περίπου 1.100 χιλιοστά στη Κέρκυρα, στους Παξούς και στους Αντίπαξους. Γενικά η Κέρκυρα είναι η περιοχή με τις περισσότερες βροχοπτώσεις που δέχεται ετησίως σ' όλη τη χώρα (10,7 ημέρες τον μήνα με μέγιστο τις 17,5 ημέρες τον Δεκέμβριο). Οι περισσότερες βροχοπτώσεις σημειώνονται την περίοδο Οκτωβρίου-Φεβρουαρίου. Οι χιονοπτώσεις κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών είναι περιορισμένες και μόνο οι κορυφές του Αίνου στο νομό Κεφαλληνίας καλύπτονται με χιόνια τους χειμερινούς μήνες.

Από γεωτεκτονική άποψη τα Ιόνια νησιά ανήκουν στις Εξωτερικές Ελληνίδες οροσειρές. Η Λευκάδα, η Ιθάκη, τμήμα της ανατολικής Κεφαλονιάς, καθώς και όλες οι νησίδες κόντα στις ακτές της Αιτωλοακαρνανίας ανήκουν στην Ιόνια γεωτεκτονική Ζώνη. Αυτή αποτελείται από φλύσχη και μεσοζωικούς ασβεστόλιθους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά την ύπαρξη παρεμβολών πυριτιόλιθων και σχιστόλιθων όπως επίσης

και τριαδικών λατυποπαγών με γύψους. Το μεγαλύτερο μέρος της Ζακύνθου, της Κεφαλονιάς και της Νοτιοδυτικής Λευκάδας και τμήμα της Κέρκυρας ανήκει ανήκει στη γεωτεκτονική ζώνη των Παξών, με ανθρακικά πετρώματα χωρίς φλύσχη<sup>1</sup>.

Όπως παρατηρούμε και οι δύο γεωγραφικοί χώροι έχουν τις ιδιαιτερότητες τους, άρα ο κάθε χώρος είναι ξεχωριστός. Το κλίμα φαίνεται πως ποικίλει, βέβαια δεν δημιουργείται από τους συγκεκριμένους γεωγραφικούς χώρους αλλά είναι απόρροια των έντονων φαινομένων στις γύρω γεωγραφικές περιοχές. Η περιοχή της Ελλάδας θεωρείται σταυροδρόμι μεταξύ των γύρω περιοχών. Το χειμώνα δέχεται τις ψυχρές αέριες μάζες από τον βορρά. Στο Αιγαίο ειδικά το κλίμα είναι φαινομενικά πιο άγριο, σαν αποτέλεσμα οι έντονοι άνεμοι να είναι αρκετά συχνοί. Συνήθως στα περισσότερα νησιά του Αιγαίου συναντάμε μια άγρια ομορφιά με ελάχιστη βλάστηση στα περισσότερα νησιά του Αιγαίου. Αυτό οφείλεται στους ψυχρούς και δυνατούς ανέμους. Σημαντικός παράγοντας του Αιγαιακού τοπίου και της κοντινής ομοιογένειας του είναι οι έντονες ηφαιστειακές δραστηριότητες που έχουν προκληθεί κατά καιρούς. Επίσης κατά τους καλοκαιρινούς μήνες τα νησιά είναι εκτεθειμένα από νότια έτσι ώστε να διαμορφώνεται το συγκεκριμένο κλίμα στη περιοχή. Συνήθως οι νοτιάδες που επικρατούν τους καλοκαιρινούς μήνες έχουν μεγάλη ένταση. Ο χώρος του Ιονίου επίσης δεν είναι τόσο εκτεθειμένος στις ετήσιες αέριες και ψυχρές μάζες. Το κλίμα όπως είδαμε στη περιοχή που επικρατεί είναι υγρό με συχνές ετήσιες βροχοπτώσεις. Αποτέλεσμα του υγρού στοιχείου είναι η πυκνή βλάστηση σ' όλα τα νησιά της περιοχής. Ωστόσο οι κλιματικές συνθήκες που επικρατούν και στα δύο πελάγη της Ελληνικής επικράτειας είναι μοναδικά και μεγάλο μέρος των συνθηκών διαβίωσης, της οικονομίας και της κοινωνίας που έχει διαμορφωθεί και το πώς έχουν οργανωθεί όλα αυτά τα χρόνια έχει παίξει σημαίνοντα ρόλο, στους ρυθμούς και το πώς έχουν αναπτυχθεί όλα αυτά τα χρόνια τα νησιά ανά γεωγραφικό διαμέρισμα.

---

<sup>1</sup>[http://www.wwf.gr/forests/pdfs/atlas/ATLAs\\_WWF\\_BOOK\\_12.2012\\_WEB%20%5BMAPs\\_07\\_IONIO%5D.pdf](http://www.wwf.gr/forests/pdfs/atlas/ATLAs_WWF_BOOK_12.2012_WEB%20%5BMAPs_07_IONIO%5D.pdf)

## Κεφάλαιο 2: Η νησιωτική πολιτική και το ευρύ φάσμα της

### α) Η έννοια της νησιωτικής πολιτικής

Η πολιτική στα νησιά σ' όλο το γεωγραφικό πλάτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ειδικά τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να αναπτυχθεί και να αποτελέσει μέρος μια ανεξάρτητης πολιτικής χωρίς να είναι υποσύνολο μιας άλλης. Η ανάπτυξη του τουρισμού και μέσα από αυτόν η οικονομική δυνατότητα των ευρωπαϊκών κρατών τις τελευταίες δεκαετίες, έχει ως αποτέλεσμα να είναι ύψιστης σημασίας η νησιώτικη πολιτική που ασκεί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ύψιστης σημασίας. Κάθε κράτος-μέλος που βρέχεται από θάλασσα κατέχει έναν αρκετά σημαντικό αριθμό νησιών. Το ευρωπαϊκό κράτος με τα περισσότερα νησιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η Σουηδία με αριθμό 221.800, ακολουθεί η Φινλανδία με 188.000 ενώ η Ελλάδα κατέχει τον αριθμό των 6.000. Βέβαια το μεγαλύτερο ποσοστό των νησιών είναι ακατοίκητο είτε γιατί είναι βραχονήσίδες ή είναι αρκετά απόκρυμνα ώστε να αναπτυχθεί μια κοινότητα σ' αυτά. Τα νησιά που κατοικούνται ανά χώρα αντιστοιχεί περίπου στο ποσοστό της τάξεως του 25% - 35%. Παρ' όλα αυτά τα νησιά που κατοικούνται άλλα έχουν αξιοποιηθεί κατά πολύ και άλλα ακόμα οι παροχές τους αναπτύσσονται εν μέρει. Η ΕΕ καλείται τα τελευταία χρόνια να δημιουργήσει πρωτίστως και να θεμελιώσει έπειτα μια κοινή νησιωτική πολιτική που θα εξαλείψει τις παθογένειες που ταλαιπωρούν ένα αρκετά μεγάλο μέρος των νησιών μας. Τα κράτη – μέλη μέσω συμφωνιών εφαρμόζουν περιφερειακή πολιτική η οποία κατανέμεται για την καλύτερη διαχείριση των νησιωτικών ομάδων.

Η νησιωτική πολιτική πλέον εκτός από κομμάτι της πολιτικής ενός κράτους πλέον έχει δευρευνηθεί και αποτελεί μέρος μια ευρύτερης πολιτικής. Η ΕΕ σε συνεργασία με τα κράτη – μέλη παίρνει πολύ σημαντικές αποφάσεις. Ανά καιρούς όπως θα δούμε ψηφίζονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Κανονισμοί και Οδηγίες μέρος της αναπτυξιακής πολιτικής των νησιών. Παρ' ότι τα νησιά στην ΕΕ έχουν δεχτεί μέχρι τώρα αρκετά κονδύλια, υπάρχει ένα σφάλμα που δεν έχει διευθετηθεί μέχρι στιγμής. Οι πολιτικές και το πώς αντιμετωπίζονται τα νήσια με διαφορετικά χαρακτηριστικά είναι ίδια. Στη προκειμένη περίπτωση αποτελεί διάκριση σε βάρος των νησιωτικών ομάδων η προσπάθεια εφαρμογής των ίδιων κανόνων σε περιοχές με διαφορετικά

χαρακτηριστικά. Μια σημαντική αναφορά που πρέπει να επισημάνουμε είναι για το άρθρο 130 της συνθήκης του Μάαστριχτ κατά το οποίο οι κανόνες που πρέπει να εφαρμοστούν οι πολιτικές για τα νησιά (π.χ. ενεργειακές, μεταφορών, ανταγωνισμού, γεωργίας) θα εξασφαλιστεί τόσο στην ΕΕ όσο και σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται με παρόμοιους όρους για να επιτευχθεί ο απαιτούμενος στόχος. Κάθε περιοχή που αντιμετωπίζει μια σειρά από προβλήματα πρέπει να δοθούν τα κατάλληλα μέσα και να εφαρμοστούν οι κατάλληλες διαφοροποιήσεις από τις πολιτικές που προκύπτουν που θα εξασφαλιστούν από την ΕΕ. Είναι σημαντικό το μέσο κοινοτικό επίπεδο ανάπτυξης να συγκλίνει προς τις πολιτικές που θα εφαρμοστούν και όχι να διαμορφώνεται για ένα βιοτικό επίπεδο μια τεχνητή και υψηλού κόστους υποστήριξη.<sup>2</sup>

Υπάρχουν κάποια δεδομένα να δούμε για το πώς ορίζεται ένα νησί και με ποια δεδομένα χαρακτηρίζεται ένας νησιωτικός χώρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το έδαφος το οποίο περικυκλώνεται από θάλασσα θεωρείται ως νησιωτικός χώρος. Η EUROSTAT, στοχεύοντας σ' ένα στατιστικό ορισμό με κοινωνικο-οικονομική σημασία, θεώρησε επιπλέον ότι ένα νησί πρέπει να :

- Έχει μόνιμο πληθυσμό
- Μην έχει σταθερή σύνδεση με την ξηρά
- Μην περιλαμβάνει πρωτεύουσα κράτους

Στην ΕΕ υπάρχει το ποσοστό του 4,5% ότι τόσα είναι τα νησιά στην στον Ευρωπαϊκό χώρο ένα νούμερο τις τάξεως των 450 νησιών . Σ' αυτά όμως δεν περιλαμβάνονται οι υπερπόντιες κτήσεις καθώς και τα βρετανικά νησιά που δεν αποτελούν κοινοτικό έδαφος. Μόνο τρεις χώρες τις ΕΕ το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Αυστρία δεν έχουν νησιά. Με βάση τον παραπάνω ορισμό στην έννοια του νησιού συμπεριλαμβάνονται γεωγραφικές ενότητες με έκταση που κυμαίνεται από 25.700 τετρ. χλμ. (Σικελία) μέχρι και 1 τετρ. χλμ που έχουν πληθυσμό πολλών δεκάδων χιλιάδων αλλά και μερικών δεκάδων, που απέχουν λιγότερο από ένα χιλιόμετρο από την ηπειρωτική Ευρώπη αλλά και μερικές χιλιάδες χιλιόμετρα. Από διοικητικής πλευράς υπάρχουν, από την μια πλευρά 16 περιφέρειες (Nuts I & NutsII) αμιγώς

---

<sup>2</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

νησιωτικές και από την άλλη μεγάλος αριθμός μικρών παράκτιων νησιών. Δεν συγκαταλέγονται τα νησιά στα οποία είναι εγκαταστημένη η πρωτεύουσα κράτους μέλους πχ. «ήπειρωτικό» Ηνωμένο Βασίλειο/Λόνδρινο, Ιρλανδία/Δουβλίνο, Sjælland/Κοπενχάγη, σχεδόν 13 εκατομμύρια πολίτες της ΕΕ ζουν σήμερα σε μία από τις 20 νησιωτικές περιφέρειες ή στα πολυάριθμα παράκτια νησιά που είναι κατάσπαρτα στα παράλια των χωρών της ΕΕ.

Λόγω των πολυάριθμων νησιών της ΕΕ που ανήκουν σε ένα κράτος μέλος τα νησιά αυτά δεν περιορίζονται μόνο στη Ευρωπαϊκή ήπειρο αλλά είναι διάσπαρτα σε πολλές θάλασσες στ κόσμο : τη Βαλτική, τη Μεσόγειο, την Βόρεια θάλασσα, τον Ατλαντικό , την Καραϊβική και τον Ινδικό Ωκεανό. Τα νησιά στην ΕΕ αν και έχουν μικρή βαρύτητα όσον αφορά την έκταση και τον πληθυσμό φαίνεται ότι υπάρχει σημαντική βαρύτητα που είναι άξια απασχόλησης σε άλλους σημαντικούς τομείς ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη τα οποία έχουν μεγάλες νησιωτικές εκτάσεις θεωρούνται προνομιούχα γιατί ελέγχουν τμήματα που είναι πλούσια σε κάποιους παραγωγικούς τομείς, όπως το πετρέλαιο και η αλιεία. Τα νησιά στον ευρωπαϊκό χώρο διακρίνονται από πολλά πλεονεκτήματα, με σημαντικότερο να είναι ο τουρισμός στα νησιά και με άλλα ειδικά σημεία ενδιαφέροντος όπως τα πλούσια οικοσυστήματα με πολλά είδη ζώων και φυτών, επίσης ο πολιτισμός και τα διάφορα πολιτιστικά χαρακτηριστικά στα νησιά διακρίνεται από υψηλή ποιότητα, έτσι όλα αυτά συμβάλλουν στην ισορροπία και και την ταυτότητα που έχει καθιερωθεί στο νησιωτικό χώρο. Η θέση των νησιών στην ΕΕ είναι τέτοια που δεν προφυλάσσει μόνο την Ευρώπη από τρίτες χώρες αλλά έχει και στρατηγική σημασία. Η αλληλεπίδραση των κρατών μελών με τρίτες χώρες μπορεί να επιφέρει σημαντικές οικονομικές συμφωνίες με τρίτες χώρες.

Ο ρόλος των νησιών για να συνεχίσει να είναι κομβικός με όλο και μεγαλύτερη επιτυχία και ανάπτυξη στα πλαίσια της διευρυνόμενης Ευρώπης θα πρέπει τα νησιά να συνεχίσουν στο ίδιο μοτίβο ανάπτυξης. Παρ' όλα αυτά τα νησιά σε σχέση με άλλες περιοχές όπως αστικές θεωρούνται από τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Πράγματι εξετάζοντας τους δείκτες που αφορούν το κατά κεφαλή ακαθάριστο προϊόν και τη διάρθρωση του ανά τομέα, τη δημογραφία, το επίπεδο εκπαίδευσης των πολιτών, την απασχόληση, τη παραγωγικότητα, το επενδεδυμένο κεφάλαιο, τη πραγματοποιούμενη

έρευνα, κλπ – σε σχέση με σχέση με τους δείκτες που παρουσιάζουν την ανταγωνιστικότητα και την δυναμικότητα των οικονομιών και των δομών οργάνωσης με ελάχιστες εξαιρέσεις θα διαπιστώσει κανείς ότι υπάρχει μια σημαντική σύγκλιση με τις χερσαίες περιοχές.

Αυτή η νοοτροπία οικονομικής οργάνωσης που συνάταται είναι ταυτόχρονα αιτία και αποτέλεσμα μιας σειράς λανθασμένων αποφάσεων και φαινομένων όπως η αποδιάρθρωση του τοπικού παραγωγικού ιστού, τα δημογραφικά και κοινωνικά προβλήματα, η παρακμή πολιτιστικών χαρακτηριστικών, η έλλειψη πρωτοβουλίας σε τεχνολογικές και οικονομικές καινοτομίες και όλα αυτά οδηγούν σε ένα φαύλο κύκλο υπανάπτυξης. Τα προβλήματα αυτά δεν σημαίνει ότι απλά έχουν τύχει, αλλά μιλάμε για δομικά προβλήματα και έλλειψη σωστών πολιτικών. Κατά συνέπεια οι πολιτικές που θα εφαρμοστούν για να είναι αποτελεσματικές θα πρέπει να έχουν ως στόχο την ολική διώρθωση των προβλημάτων και όχι απλά μια μικρή και πρόσκαιρη αλλαγή που σχεδόν δεν θα αλλάξει τίποτα.<sup>3</sup> Στο παρακάτω πίνακα θα παρατηρήσουμε τις διαφορές του ΑΕΠ ανά νησιωτική ομάδα. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η κάθε νησιωτική περιφέρεια βρίσκεται στο δικό της ρυθμό ανάπτυξης. Ωστόσο τα νησιά χρειάζονται μια ενιαία πολιτική ανάπτυξης χωρίς να είναι ισόποση. Κάθε νησί αντιμετωπίζει τις δικές του ανάγκες, με αποτέλεσμα οι πολιτικές θα πρέπει να ενσωματώνονται και αναλόγως να προσαρμόζονται.<sup>4</sup>

### **Το κατά κεφαλή ΑΕΠ στις νησιωτικές περιφέρειες της ΕΕ**

Νησιωτικές περιφέρειες	Πληθυσμός 1993	Κατά κεφαλή ΑΕΠ 1993 (ΜΑΔ)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ 1993 (ΕΕ15=100)
Ιόνια Νησιά (Ε)	195	8745	55
Βόρειο Αιγαίο (Ε)	188	7800	49

<sup>3</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

<sup>4</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

Νότιο Αιγαίο (Ε)	260	9815	62
Κρήτη (Ε)	548	8922	56
Balears (Ισπ)	730	15699	99
Canarias (Ισπ)	1526	11990	76
Corse (Γ)	252	12328	78
Gouadeloupe (Γ)	402	7343	39
Martinique (Γ)	366	8221	54
Reunion (Γ)	612	7426	49
Sicilia (Ι)	5097	11302	71
Sardegna (Ι)	1685	12253	77
Acores (ΙΙ)	239	6679	42
Madeira (ΙΙ)	255	7120	45
Aland (Φ)	25	19992	126

*β) Τα χαρακτηριστικά της νησιωτικής πολιτικής*

Οι νησιωτικές περιφέρειες χαρακτηρίζονται στα κείμενα των διαφόρων οργάνων της ΕΕ ως περιφερειακές εξ αιτίας της μεγάλης απόστασης τους από τα μεγάλα κέντρα της ηπειρωτικής Ευρώπης ως περιθωριακές, εξ αιτίας του δευτερεύοντος ρόλου που διαδραματίζουν σήμερα στις οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές και τεχνολογικές εξελίξεις και ακόμα ως μειονοτικές θεωρώντας ότι οι ιδιαιτερότητες τους αποτελούν καθοριστικό και ανυπέβλητο εμπόδιο σε ότι αφορά την αναπτυξιακή τους εξέλιξη. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχουν τα νησιά συνθέτουν μια κοινή ταυτότητα πράγμα το οποίο τις διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες λεγόμενες προβληματικές περιοχές, όπως



είναι οι παράκτιες, οι αγροτικές, οι ορεινές. Αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες.<sup>5</sup>

α) Ο δείκτης κλίμακας μεγέθους των νησιών τόσο των μικρότερων αλλά στην ίδια κλίμακα βρίσκονται και τα μεγαλύτερα νησιά που παρ' όλα αυτά υστερούν σε μέγεθος και πληθυσμό από τις μικρότερες περιοχές. Αυτοί οι παράγοντες έχουν ως συνέπεια την περιορισμένη παραγωγή πρώτων υλών σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει κάποια εξισορρόπηση σε τομείς όπως οικονομικοί, κοινωνικοί και φυσικοί.

Τα νησιά υστερούν στο θέμα της ποικιλομορφίας που υπάρχει στο φυσικό τους οικοσύστημα. Πράγματι, η έλλειψη άφθονων φυσικών πόρων όπως το νερό και το έδαφος κάνει πιο ευάλωτο τα οικοσύστημα σε ένα νησί. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό νησιών βάλλεται από την απομόνωση σε σχέση με άλλα μέρη, με αποτέλεσμα η αγορά που υπάρχει να είναι μικρή και το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης που επικρατεί για χρόνια στη περιοχή να είναι προβληματικό, χωρίς να ακολουθεί τους ρυθμούς του σύγχρονου μοντέλου ανάπτυξης. Για να υπάρχει μια συγκρατημένη και καλά οργανωμένη οικονομία θα πρέπει να υπάρχει ισορροπία σε όλους τους τομείς και να μην δίνεται παραπάνω έμφαση σε ένα συγκεκριμένο τομέα, γιατί τότε θα υπάρξουν συνέπειες σε άλλους τομείς.

β) Η νησιωτικότητα και η απομόνωση, τα οποία είναι στοιχεία ειδικά η νησιωτικότητα που χαρακτηρίζει σε γενικές γραμμές ένα ολόκληρο νησιωτικό σύστημα και έτσι έρχεται και η φυσική απομόνωση των νησιών. Επίσης παρατηρείται συχνά το φαινόμενο της διπλής νησιωτικότητας το οποίο έχει να κάνει με το πώς κινούνται τα μικρότερα νησιά και συνήθως χρησιμοποιούνται ως δορυφόροι μέσα σ' ένα αρχιπέλαγος. (π.χ. Azores, Canaria, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Balears).<sup>6</sup>

Τα παραπάνω κριτήρια συνεπάγονται με αυξημένο κόστος που εκφράζεται ως :

- Το χρηματικό κόστος αναφέρεται για την σωστή λειτουργία τόσο σε ότι αφορά την επιτυχημένη λειτουργία των επιχειρήσεων όσο και τις συνθήκες διαβίωσης

---

<sup>5</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

<sup>6</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

των κατοίκων. Συγκεκριμένα αυτό οφείλεται στο μεταφορικό κόστος, όπως επίσης και η πολλαπλή χρήση διάφορων μεταφορικών μέσων καθώς το θαλάσσιο εμπόδιο ανάμεσα στα νησιά επιβαρύνει την επικοινωνία και τις μεταφορές. Τέλος η δημιουργία οικονομιών κλίμακας και συγκέντρωσης, λόγω κατακερματισμού του χώρου, έχει ως αποτέλεσμα αυξημένες τιμές στα παραγόμενα και προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες.

- Το αυξημένο κόστος που δημιουργείται για την απόκτηση έργων και υπηρεσιών υποδομής εξ αιτίας των αρνητικών δεικτών των οικονομιών κλίμακας. Η φυσική διάσπαση του χώρου δημιουργεί την ανάγκη για ύπαρξη σε κάθε νησί, όλων τουλάχιστον των βασικών υποδομών και υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για την επιβίωση τους σε επίπεδο ανάλογο με εκείνο των άλλων περιοχών (π.χ. παραγωγή ενέργειας, βασικές υπηρεσίες μεταφορών και επικοινωνιών, εκπαίδευση, υγεία) αλλά και εκείνες που είναι απαραίτητο για την οικονομική και κοινωνική τους ανάπτυξη ( π.χ. επαγγελματική κατάρτιση, τραπεζικές υπηρεσίες, σύγχρονες τηλεπικοινωνίες, πολιτιστικές υποδομές και υπηρεσίες κλπ) σε κάθε νησί ακόμα και αν ο αριθμός των κατοίκων δεν δικαιολογεί, δεδομένης της αδυναμίας ουσιαστικής εξυπηρέτησης από τις υποδομές που υπάρχουν σε γειτονικά νησιά ή στην ηπειρωτική χώρα.
- Με το κόστος ευκαιριών γιατί κάποιος δεν θα επωφεληθεί περισσότερο μέχρι να παρουσιαστούν ευκαιρίες στον οικονομικό τομέα ή σε άλλους.
- Το κόστος ενημέρωσης, γιατί σύμφωνα με αυτό η ενημέρωση αργεί να φτάσει στις απομακρυσμένες περιοχές.

γ) Οι ιδιαίτερες πολιτιστικές αξίες και η βιοματική ταυτότητα έχουν σαν αποτέλεσμα να επηρεάζεται οι ιδιαιτερότητες του νησιού και να δημιουργείται ένα κλίμα φτιάχνονται τα χαρακτηριστικά του νησιώτη και επηρεάζεται ο τρόπος σκέψης τους, καθώς και το ιδιόμορφο, πλούσιο και εύθραυστο περιβάλλον που έχει χτιστεί με τα χρόνια σε μια νησιωτική κοινωνία.

Θα πρέπει να αναρωτηθούμε εάν οι παραπάνω συντελεστές αποτελούν μειονεξίες. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νησιών που θεωρούμε ως υπανάπτυκτα παλαιότερα σε άλλες εποχές εθεωρείτο λίκνα πολιτισμού. Η νησιωτικότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί κατά συνέπεια *arriori* συνώνυμο της υπανάπτυξης, ούτε τα πολιτισμικά στοιχεία των νησιωτικών πολιτισμών που έχουν

αφήσει τρανταχτά στοιχεία δημιουργικότητας, πρωτοβουλίας και φαντασίας, ως αίτια της καθυστέρησης ή της ματαίωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας προς ένα καλύτερο μέλλον για την βιωσιμότητα του πληθυσμού τους .

Στον αναπτυξιακό κορμό που χαρακτηρίζεται από οικονομίες κλίμακας οι ιδιαιτερότητες του εκάστοτε νησιωτικού τοπίου έρχονται σε αντίθεση (ομοιόμορφη παραγωγή μεγάλης κλίμακας και χαμηλού κόστους) οικονομίες συγκέντρωσης (αστικοποίηση) και οικονομική αποτελεσματικότητα. Ένα σοβαρό πρόβλημα και μειονέκτημα που αντιμετωπίζουν αυτές οι μικρές εκτάσεις είναι η έλλειψη πόρων, το οποίο αδυνατεί στη δημιουργία μαζικής παραγωγής και συγχρόνως αύξησης της οικονομίας. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι σε συνδυασμό και με άλλες αλλαγές που σημειώθηκαν, όπως στις μεταφορές (μείωση της δυναμικότητας του ρόλου των θαλάσσιων μεταφορών και μεταβολές στους θαλάσσιους δρόμους) τα νησιά με αυτό τον τρόπο περιθωριοποιούνται και δεν μπορούν να ξεφύγουν από αυτό.<sup>7</sup>

Για το πώς εξετάζονται οι μειονεξίες στο κάθε νησιωτικό σύμπλεγμα εξαρτάται από την οπτική γωνία κάθε αναπτυξιακής πολιτικής. Μέχρι τώρα με το πέρασμα των χρόνων στην οικονομία έχει επικρατήσει πλέον ο τύπος της οικονομίας της αγοράς, το οποίο χαρακτηρίζεται από την ομοιόμορφη παραγωγή μεγάλης κλίμακας, συγκεντρωτικές οικονομίες, οικονομική αποτελεσματικότητα και η ισόποση κατανομή των πόρων, αυτό οδήγησε στην αδυναμία των νησιών να ανταπεξέλθουν με αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή τους. Πράγματι τα βασικά χαρακτηριστικά του αναπτυξιακού μοντέλου του 20<sup>ου</sup> αιώνα έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τα χαρακτηριστικά των νησιών που αναλύσαμε μέχρι τώρα. Η περιθωριοποίηση των νησιών δεν έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια λόγω των συγκυριών και του σκληρού φυσικού τους περιβάλλοντος αλλά και της απροθυμίας του κράτους να προσφέρει περαιτέρω και ουσιαστική βοήθεια προς αυτά. Η περιθωριοποίησή τους είχε ως επακόλουθο αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς οδηγώντας τα νησιά σε ένα καθεστώς υπανάπτυξης που γνωρίζουν και βιώνουν σήμερα. Αυτό που

---

<sup>7</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf)

παρατηρούμε είναι ότι οι επιπτώσεις που έχουν δημιουργηθεί από το συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης είναι πολλές. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αντιστραφεί από την στιγμή που δημιουργήθηκε και μπορέσει το πλαίσιο δημιουργίας του να αλλάξει εξ ολοκλήρου.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών δεν παύουν να υπάρχουν στο περιβάλλον μας, παρά το γεγονός ότι στα νησιά συνεχίζουν να φαίνονται οι μειονεξίες τους και κάποιοι ακυρωτικοί παράγοντες κάθε αναπτυξιακής διαδικασίας. Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εφαρμοζόμενες πολιτικές, ώστε οι τελευταίες να συμβάλλουν αποτελεσματικά στο κοινό στόχο για την ανάπτυξη, η οποία πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και βιώσιμη. Έτσι αυτές οι εφαρμοζόμενες πολιτικές ασκούνται σε μέρη, όπως εκείνα των αστικών, των ορεινών, των πεδινών, των αγροτικών, των παράκτιων περιοχών. Ήδη γίνεται γνωστό από την ΕΕ με ειδικές παρεμβάσεις και ειδικά προγράμματα για τις αστικές, τις αγροτικές και τις υπερπεριφερειακές περιοχές υπάρχει η ανάγκη για μια διαφοροποιημένη προσέγγιση στα κράτη μέλη.<sup>8</sup>

Σύμφωνα με το άρθρο 174 ΣΛΕΕ σχετικά με την νομική δυνατότητα παρέμβασης της ΕΕ στα νησιά παραπέμπονται στοιχεία που αφορούν το καθεστώς των νησιωτικών περιοχών. Η αναφορά του άρθρου παραθέτει τα σημαντικά προβλήματα που επικρατούν στις περιοχές αυτές συγκεκριμένα από φυσικά και δημογραφικά αίτια. Επίσης μέσα σε αυτό το νομικό καθεστώς αναφέρεται ότι τα νησιά τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες περιοχές και έχουν ουσιαστικά προβλήματα δεν είναι όλα προστατευόμενα από το νομικό καθεστώς της ΕΕ. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι οι νησιωτικές περιοχές να μην αναπτύσσονται με την ίδια συχνότητα. Μόνο τα πιο μειονεκτικά νησιά αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής.<sup>9</sup>

---

<sup>8</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική των Νησιών

<sup>9</sup> Σκιαδάς Δημήτρης, Νομική έννοια της Νησιωτικότητας σε Συντάγμα και τη Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ, σελ 231

Για παράδειγμα υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά στον Ελληνικό νησιωτικό χώρο που δείχνει ότι μεγάλο μέρος του νησιωτικού χώρου παραμένει υπανάπτυκτο με αλλοιωμένες απόψεις ενός αναπτυξιακού μοντέλου. Η οικονομία κυρίως των νησιών του Αιγαίου αποτελείται στο μεγαλύτερο βαθμό από τον τουρισμό. Ο τουρισμός γενικότερα σε όλο το εύρος του κράτους, θεωρείται η μεγαλύτερη βιομηχανία. Πολλά νησιά ζουν και αναπνέουν από τον τουρισμό. Βεβαίως τα τελευταία χρόνια γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια συγκρότησης και ανάπτυξης του συγκεκριμένου αναπτυξιακού πεδίου. Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα αυτή τη στιγμή είναι η ομορφιά των νησιών από τα οποία κάθε χρόνο έλκονται εκατομμύρια τουρίστες. Σε γενικές γραμμές αν συγκρίνουμε τουριστικά θέρετρα της Ευρώπης και ειδικότερα προορισμούς της Νότιας Ευρώπης θα διαπιστώσουμε ότι η Ελλάδα υστερεί στην οργάνωση και στην ανάπτυξη. Αυτό βέβαια θα μπορεί να αλλάξει με σωστές πολιτικές χωρίς να υπάρχουν θέματα πλεονεξίας στη μέση. Στα νησιά έχει δημιουργηθεί τεράστιο θέμα με την αισχροκέρδεια. Πολλοί επιχειρηματίες νησιωτικών περιοχών εκμεταλλεύονται κάποιες καταστάσεις με στόχο να κερδίσουν όσα περισσότερα χρήματα γίνεται. Σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχει και ο κατάλληλος έλεγχος, με αποτέλεσμα η κατάσταση να ξεφεύγει και να οδηγούμαστε σε ένα φαύλο κύκλο.

## Κεφάλαιο 3: Η συμβολή της Περιφερειακής Πολιτικής στα νησιά

Η Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ διακρίνεται και διαφοροποιείται σε πολλούς τομείς. Οι αγροτικές, αστικές, παράκτιες και νησιωτικές περιοχές έχει η κάθε μία την δικιά της περίπτωση για το πώς αντιμετωπίζεται στο διοικητικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιφερειακό πεδίο. Σκοπός της Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ είναι κυρίως το επενδυτικό και αναπτυξιακό πρόγραμμα που έχει θέσει η ΕΕ στα κράτη- μέλη για την ταχύτερη ανάπτυξη των περιφερειών τους. Στο πλαίσιο του προγράμματος της Περιφερειακή Πολιτικής της ΕΕ είναι η μείωση, των εδαφικών, οικονομικών αλλά και κοινωνικών ανισοτήτων που επικρατούν μεταξύ των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, όπως κατανοούμε με το πέρασμα των χρόνων ανάμεσα στα κράτη- μέλη υπάρχουν μεγάλες διαφορές ( Βόρειες χώρες – Νότιες χώρες). Σαν επακόλουθο είναι και το βαθύ χάσμα μεταξύ των περιφερειών των κρατών. Για αυτό το λόγο έχουν ψηφιστεί και έχουν μπει σε εφαρμογή σχέδια της ΕΕ, όπου αποτελούν πολιτική αλληλεγγύης προς τις αναπτυσσόμενες περιφέρειες της Ένωσης. Τα κύρια πεδία δραστηριότητας όπου περιλαμβάνεται η Πολιτική είναι Έρευνα και Καινοτομία, κοινωνία της Πληροφορίας, στήριξη επιχειρήσεων και εργαζομένων, μεταφορές, ενέργεια, περιβάλλον και κλιματική αλλαγή, υγεία, πολιτισμός, τουρισμός, απασχόληση και κοινωνική ένταξη, εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τα τελευταία χρόνια και ειδικά την τελευταία δεκαετία από μεριάς Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται μια συνεχής προσπάθεια ισόποσης ανάπτυξης όλων των περιφερειών του Ενωσιακού χώρου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποδοθεί από μια σειρά αναπτυξιακών προγραμμάτων προς τις περιφέρειες. Η εξουσία έχει φύγει από την κεντρική κυβέρνηση με στόχο να δοθεί όλο και περισσότερη στην αποκεντρωμένη διοίκηση. Είναι πιο προσιτό να αναπτυχθούν οι περιφέρειες έτσι γιατί είναι πιο κοντά στις παθογένειες της κάθε περιφέρειας. Οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται πρώτα από την αποκεντρωμένη διοίκηση γιατί υπάρχει μεγαλύτερη γνώση. Η κεντρική διοίκηση είτε μιας χώρας είτε της ΕΕ απλά πρέπει να εξετάζει τα αναπτυξιακά μέτρα για μια περιφέρεια και να τα επιβεβαιώνει. Δεν πρέπει να αποδυναμωθεί ο θεσμός της

κεντρικής διοίκησης γιατί μέσου αυτού του θεσμού στηρίζεται το κράτος και γενικότερα η κεντρική εξουσία, αλλά ο ρόλος της Περιφερειακής Πολιτικής γίνεται πιο σημαντικός και η επιρροή του αυξάνεται με το πέρα των χρόνων. Για παράδειγμα απομακρυσμένες περιφέρειες κρατών μελών δεν είναι εύκολο να ασκηθεί εξουσία άμεσα από την κεντρική εξουσία της πρωτεύουσας, τα προβλήματα που υπάρχουν όπως σε απομακρυσμένα νησιά που είναι περιθωριοποιημένα είναι πιο άμεσο και εύκολο να διευθετηθούν από την περιφερειακή εξουσία.

Οι περιφερειακοί άρχοντες που ξέρουν τον τόπο τους καλύτερα από τον καθένα έχουν την δυνατότητα να επιλύσουν γρηγορότερα τα προβλήματα του τόπου τους. Ακούν άμεσα από τους πολίτες τα διάφορα θέματα που δημιουργούνται και στη περίπτωση που είναι πρόθυμοι να τα λύσουν, τότε τα πράγματα γίνονται ευκολότερα για όλους. Για παράδειγμα κάποιος που δεν γνωρίζει κάποιες από τις επιπτώσεις του τουρισμού σ' ένα νησί θα θεωρήσει ότι είναι μια πολύ κερδοφόρα και θα βοηθήσει το κράτος στην γρηγορότερη ανάπτυξη του. Θα γίνει σαφές ότι η φιλοξενία που δείχνουν οι πολίτες και οι τοπικοί επιχειρηματίες μας κάνει σαν κράτος περισσότερο εξωστρεφείς προς το εξωτερικό και αυτόματα το κράτος θα εισπράξει από την φορολογία που θα επιβάλλει, πράγμα το οποίο είναι ιδιαίτερα συμφέρον προς το ίδιο το κράτος και τους αρμόδιούς του. Παρά το γεγονός ότι υπάρχει η αντίληψη αυτή σε άτομα που δεν έχουν την κατάλληλη και επαρκή γνώση, δεν θα αντιμετωπιστούν με αμεσότητα τα προβλήματα οι παράμετροι που θα δημιουργηθούν. Οι ειδήμονες που θα πρέπει να διευθετήσουν τα προβλήματα που δημιουργούνται θα πρέπει να είναι εκ των έσω. Στα νησιά τα μεγαλύτερα θέματα που δημιουργεί ο τουρισμός είναι η καταστροφή του περιβάλλοντος, η συνεχής ανάμειξη των αρχών, αύξηση της εγκληματικότητας και οι πολίτες ειδικά οι ντόπιοι δυσανασχετούν με την κατάσταση που δημιουργείται. Οι ντόπιοι αξιωματούχοι γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα πως θα λύσουν τα προβλήματα που ταλαιπωρούν τον τόπο τους. Ίσως θα έπρεπε να δίνεται αυξημένη δικαιοδοσία για την επίλυση μιας κρίσιμης κατάστασης. Χρειάζονται σωστοί χειρισμοί από πλευράς περιφερειακής εξουσίας για το πώς θα αναπτυχθεί η περιφέρεια τους.

Οι περιφέρειες σ' ένα κράτος δεν έχουν την δυνατότητα να είναι ισοδύναμες και δεν απορροφούν με τον ίδιο τρόπο τα κονδύλια και τα διάφορα προγράμματα για την ανάπτυξη τους. Επίσης το ίδιο συμβαίνει και σε σύγκριση των περιφερειών διαφορετικών χωρών. Η κάθε περιφέρεια σε κάθε χώρα έχει τα δικά της χαρακτηριστικά. Τα προγράμματα και οι χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ απορροφούνται με διαφορετικό τρόπο ανάμεσα στις περιφέρειες. Πιθανόν η κάθε μία ξεχωριστά χρειάζεται την δική της μελέτη αφού έχει τα δικά της χαρακτηριστικά. Υπάρχει και η ποικιλομορφία σε κάθε περιφέρεια, όπως ορεινές, πεδινές, αστικές και νησιωτικές με τις δικές τους παραμέτρους. Επίσης αυτό που παρατηρούμε με το πέρασμα των χρόνων είναι ότι κάνει την εμφάνιση της η κακοδιαχείριση των περιφερειών με αποτέλεσμα την οριακή χρεωκοπία τους. Σ' αυτό οφείλεται οι χρόνιες παθολογίες της κυβέρνησης από τους τοπικούς κυβερνώντες. Σε πολλές περιπτώσεις δηλαδή τα κονδύλια και τα ευρωπαϊκά προγράμματα που έχουν σταλθεί δεν έχουν αξιοποιηθεί με το σωστό τρόπο. Με αποτέλεσμα κάποιες περιφέρειες να παραμένουν στην πρότερη κατάσταση που βρίσκονται και τα χρήματα να μην φτάνουν ποτέ για την αξιοποίηση αναπτυξιακών έργων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι νησιωτικές περιοχές και παράκτιες γενικότερα. Αυτές οι περιοχές εξ αιτίας του τουρισμού χρειάζονται μια σειρά από εγκαταστάσεις για την καλύτερη διευκόλυνση των ντόπιων αλλά και των τουριστών. Για παράδειγμα έχουν χρηματοδοτηθεί κάποια νησιά για την μεγέθυνση και εκσυγχρόνιση του λιμένα τους και τα κονδύλια είτε δεν έχουν φτάσει ποτέ είτε αξιοποιούνται αλλού που δεν χρειάζεται. Άλλο ένα παράδειγμα στα νησιά που αντιμετωπίζουν είναι το πρόβλημα υδροδότησης. Πολλά νησιά δεν έχουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό, με αποτέλεσμα πολλές φορές να έχουν έλλειψη. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι στα απομακρυσμένα νησιά, όπου η βοήθεια ελλείπει οργάνωσης αργεί να φτάσει ταλαιπωρώντας τους πολίτες. Αυτό το φαινόμενο είναι κυρίως γνωστό στον ελλαδικό χώρο και στα νησιά. Υπάρχει χρόνιο πρόβλημα υδροδότησης, όπου τα πιο πολλά νησιά δεν μπορούν να προμηθευτούν πόσιμο νερό.

Γενικά τα προβλήματα που προκύπτουν είναι πολλά και για αυτό υπάρχουν διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα με στόχο τον εκσυγχρονισμό της κάθε περιφέρειας σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη. Πρέπει να εξετάσουμε όμως πως συμβάλλει η Περιφερειακή Πολιτική που ασκεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για την σωστή οργάνωση των



νησιών. Ένα αρκετά ανησυχητικό ποσοστό τις τελευταίες δεκαετίες δείχνει ότι η εξέλιξη βασικών υπηρεσιών στα νησιά παραμένει στάσιμη και δεν γίνονται βήματα προς τα εμπρός. Γενικά βλέπουμε ότι υπάρχουν ανεπαρκείς υπηρεσίες στο τομέα της υγείας, του πολεοδομικού δικτύου, του τουρισμού και των μεταφορών. Τα νησιά αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στο μεταφορικό κομμάτι αφού η πρόσβαση και η επικοινωνία γίνεται μέσω των θαλάσσιων μεταφορών ως επί των πλείστον.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια από την Ευρωπαϊκή Ένωση, να εφαρμόσει μια σειρά από πολιτικές. Έχει μεγάλη σημασία ο ρόλος που παίζει η Περιφερειακή Πολιτική στην οικονομική και κοινωνική συνοχή της ΕΕ. Πλέον όλο και περισσότερα κράτη μέσα στην ΕΕ λειτουργούν ομαδικά και αλληλεξαρτιούνται το ένα με το άλλο. Αυτό βοηθάει και στην αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα των περιφερειών, όπου η κάθε μία προσθέτει κομμάτια και χαρακτηριστικά της άλλης είτε δίνει δικά της χαρακτηριστικά. Όποτε η στροφή αυτή που ακολουθούν τα κράτη μέλη είναι συμφέρουσα και τα αποτελέσματα μόνο αρνητικά δεν θα μπορούσαν να είναι. Η εργαλειοθήκη της ΕΕ περιλαμβάνει πολλά προγράμματα και σχέδια οργάνωσης των περιφερειών. Αυτό που θα πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη είναι να λειτουργήσουν σωστά με σύνεση από ανοιχτόμυαλους ανθρώπους χωρίς να πηγαίνουν χαμένα. Οι πολιτικές αυτές σύμφωνα με τις οποίες λειτουργεί το υπάρχον μοντέλο είναι οι ακόλουθες. Οι περιφερειακές πολιτικές δεν πρέπει να απευθύνονται μόνο στις πιο μειονεκτικές περιοχές αλλά σε όλες, ανεξαρτήτου το επιπέδου ανάπτυξης τους. ο στόχος των δημόσιων πολιτικών δε θα πρέπει να είναι η εξασφάλιση οικονομικών και δημοσιονομικών κινήτρων στις περιφέρειες με αναπτυξιακή καθυστέρηση, αλλά οι πολιτικές χωρικής ανάπτυξης θα πρέπει να διευκολύνουν όλες τις περιοχές να μεγιστοποιούν τις αναπτυξιακές τους ικανότητες.<sup>10</sup>

Η διακυβέρνηση μιας περιοχής με τις πολιτικές που εφαρμόζονται από την βάση της ΕΕ πρέπει να είναι η ίδια γραμμή, χωρίς να υπάρχουν άλλες συνιστώσες. Δεν είναι ευθύνη του κράτους μόνο να ασκεί την διακυβέρνηση σε μια περιοχή αλλά και το

---

<sup>10</sup> <https://dSPACE.lib.uom.gr/bitstream/2159/3425/1/Mitsopoulos.pdf> σελ 41

σύνολο των δρώντων που υπάρχουν στην περιοχή. Έτσι επινοούνται νέες πρακτικές για την μεταμόρφωση του τρόπου διακυβέρνησης στις περιφέρειες. Από ένα διευθυνόμενο τρόπο διακυβέρνησης σε ένα τύπο περισσότερο επιχειρηματικό. Οπότε σε βάθος χρόνου θα φανούν οι σημαντικές διαφορές τόσο στον χρόνο αλλά και στο χώρο.

Ο τρόπος ανάπτυξης σε όλο το φάσμα του Ευρωπαϊκού χώρου αλλάζει όλο και περισσότερο. Σημαντικό στοιχείο που θα μπορούσε να μετατρέψει τις νησιωτικές περιοχές της ΕΕ σε ένα περιβάλλον ανάπτυξης και κανονικότητας είναι η εργαλειοθήκη της ΕΕ. Η Περιφερειακή Πολιτική είναι ένα σημαντικό εργαλείο της ΕΕ, ώστε να βοηθάει στην ενίσχυση των οικονομιών των απομακρυσμένων νησιών . Τα επόμενα χρόνια προβλέπεται μια σειρά προγραμμάτων, για την οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών. Ένα σημαντικό εργαλείο που θα ωθήσει την οικονομία και την παραγωγικότητα είναι «Ευρώπη 2020». Σκοπός είναι της στρατηγικής αυτής αποτελεί το θεματολόγιο της ΕΕ για τη ανάπτυξη και την απασχόληση την τρέχουσα δεκαετία. Δίνει έμφαση στην έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ως μέσο ανάπτυξης των διαρθρωτικών αδυναμιών της Ευρωπαϊκής οικονομίας, βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας της και ενίσχυσης μιας διατηρήσιμης κοινωνικής οικονομίας της αγοράς.

Η εφαρμογή της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» χρησιμεύει ως πλαίσιο αναφοράς για δραστηριότητες που αναλαμβάνονται σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι χώρες της ΕΕ έχουν θέσει εθνικούς στόχους για να συμβάλλουν στην επίτευξη των γενικότερων στόχων της ΕΕ και υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο ως προς την επίτευξη αυτών των στόχων, στο πλαίσιο των ετήσιων εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων.

Η Περιφερειακή Πολιτική θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία της ΕΕ, το οποίο ενώνει άριστα την οικονομική και κοινωνική συνοχή των κρατών μελών . Αυτά τα δύο χαρακτηριστικά αποτελούν βασικές κατευθυντήριες γραμμές και καθορίζουν μια ολόκληρη μελέτη. Σύμφωνα με τις παραπάνω εκτιμήσεις, φαίνεται πόσο

σημαντική είναι η οικονομική διάσταση των πλεονεκτημάτων από την υλοποίηση της περιφερειακή πολιτικής στις περιφέρειες, έτσι δεν αγνοείται προς τους λήπτες των πλεονεκτημάτων αυτών, ούτε και οι επιπτώσεις της πολιτικής σε θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο. Σύμφωνα με τον Leonardí, ο οποίος καταγράφει ποιες είναι οι επιστήμες που θα διαμορφώσουν την Περιφερειακή Πολιτική, η τυπολογία που διαμορφώνεται από το ευρύ φάσμα της και η έρευνα που διατίθεται για το εκτεταμένο επιστημονικό ενδιαφέρον. Οι τρεις τομείς που την συνθέτουν είναι οικονομικοί, πολιτικοί και περιφερειακοί και με τους τελευταίους να αποτελούν τμήμα των οικονομικών.

Ο Leonardí επίσης τονίζει ότι η ανάπτυξη της περιφερειακής πολιτικής βασίστηκε στην επαναφορά του οικονομικού ενδιαφέροντος στη διάσταση του χώρου και έτσι αναφέρεται πόσο σημαντική είναι για τις παραπάνω διαστάσεις : της οικονομικής- χρηματοδοτικής και της πολιτικής-θεσμικής. Η οικονομική διάσταση της Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές έρευνες που δρουν για την καταπολέμηση των οικονομικών ανισοτήτων στις περιφέρειες, εξαιτίας των παρεμβάσεων που εμφανίζονται σε διαφορετικό βαθμό για κάθε περιφέρεια. Στη συνέχεια η Hooghe παραπέμπει ότι οι περιφερειακές παρεμβάσεις παρουσιάζονται ως σημαντικό εργαλείο για την καταπολέμηση των οικονομικών ανισοτήτων, ιδιαίτερα μετά το άνοιγμα των Ανατολικών κρατών με την διαφοροποίηση του μέχρι τότε τύπου «σοσιαλιστικού μοντέλου» σε ένα τύπου δυτικού- φιλελεύθερου μοντέλου, σε αντιπαραβολή με την ύπαρξη τους ως επιχείρημα έναντι της κλασσικής θεωρίας και στη συνέχεια ως μέρος του κανονιστικού καπιταλισμού, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί στις Ευρωπαϊκές χώρες σε σχέση με τον αμερικανικού τύπου φιλελευθερισμό.

Σύμφωνα με τον ετήσιο προϋπολογισμό της ΕΕ σε θέμα κοινοτικού περιεχομένου η Περιφερειακή Πολιτική καταλαμβάνει το ποσοστό του 40% του ποσού των συνολικών πόρων και επίσης θεωρείται το πιο σημαντικό εργαλείο αναδιανομής των πόρων

ανάμεσα στις χώρες και επίσης σημαντικό ρόλο για την σταθερή λειτουργία του θεσμού αυτού παίζει και η Ανατολική επέκταση της ΕΕ<sup>11</sup>.

Για μια σύντομη και συνολική αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής θα δούμε σε κάποια στάδια τους πιο σημαντικούς σταθμούς ανάπτυξης της περιφερειακής πολιτικής από τις Ιδρυτικές Συνθήκες της Ρώμης μέχρι και την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών ( Δεκέμβριος 2006), όταν αποφασίστηκε το ύψος της δαπάνης για την επόμενη προγραμματική περίοδο ( 2007-2013). Το Μάρτιο του 1957 έγινε η Ιδρυτική Συνθήκη ΕΟΚ στη Ρώμη. Τα έξι ιδρυτικά μέλη της Κοινότητας υπογράφουν την συνθήκη της οποίας το προοίμιο αναφερόταν στην ανάγκη αρμονικής μέσω της μείωσης των ανισοροπιών μεταξύ των περιφερειών.<sup>12</sup> Το 1968 ο Κανονισμός του Συμβουλίου των Υπουργών προέβλεπε το εξής. Ίδρυση της Γενικής Διεύθυνσης της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ. Το 1973 δημοσιεύθηκε η έκθεση Thomson (Επιτρόπου ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την Περιφερειακή Πολιτική). Τόνιζε την ανάγκη της εναρμόνισης των εθνικών περιφερειακών πολιτικών και εισδοχής της αντίστοιχης κοινοτικής δράσης ως δεσπόζουσας και όχι συμπληρωματικής λόγω των μεγάλων ανισοτήτων που παρουσίαζε η Κοινότητα ιδίως μετά την διεύρυνση του 1973. Το Δεκέμβρη του 1974 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Παρισίων, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Συμφωνήθηκε ένα σχέδιο χρηματοδότησης του νέου Ταμείου με εθνικά μερίδια χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα και χωρίς κανόνες διαχείρισης. Στις αρχές του 1975 θα άρχιζε να λειτουργεί μια τριετή προπαρασκευαστική διαδικασία μέσω του Ταμείου. Το 1979 στο Συμβούλιο Υπουργών έγινε τροποποίηση της λειτουργίας του ΕΤΠΑ, με την Κοινότητα να αναλαμβάνει ένα μέρος των κονδυλίων με κατευθείαν δαπάνες από τον προϋπολογισμό της. Στο Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ το 1984 αναδιαμορφώθηκε συνολικά η λειτουργία και η χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ. Αυξήθηκε η κοινοτική συμμετοχή στη δαπάνη και υιοθέτηση προγραμμάτων τα οποία έδωσαν μεγαλύτερη ευελιξία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σαφέστερη διευκρίνιση των όρων λειτουργίας του Ταμείου. Στο Συμβούλιο Υπουργών του 1985 η εφαρμογή των Μεσογειακών

---

<sup>11</sup> Inotai, 2000 : *inter alia* 271, 276

<sup>12</sup> <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/3425/1/Mitsopoulos.pdf>, σελ 22

Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ) που αποτέλεσαν χρηματοδοτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση ειδικών αναπτυξιακών προβλημάτων στην Νότια Γαλλία, την Νότια Ιταλία και την Ελλάδα. Η βασική καινοτομία των ΜΟΠ ήταν ότι η χρηματοδότηση βασιζόταν σε μεσοπρόθεσμα αναπτυξιακά προγράμματα και υπήρξαν πρόδρομος για την μορφή που θα λάμβανε η Περιφερειακή Πολιτική της Κοινότητας μέχρι και σήμερα. Το 1986 εισηγήθηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Εισηγήθηκε επίσης ο όρος της «Κοινωνικής και Οικονομικής Συνοχής» στις Κοινοτικές Συνθήκες. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών τον Φεβρουάριο του 1988 συμφωνήθηκε το «1<sup>ο</sup> πακέτο Ντελέρ». Η νέα κοινοτική περιφερειακή πολιτική ξεκίνησε επισήμως το 1989 με ένα προϋπολογισμό 64 δις ECU για την περίοδο 1989-1993. Δόθηκε έμφαση στον πολυετή προγραμματισμό στην βάση 7 στόχων και εργαλείων αναδιανομής των πόρων ( Διαρθρωτικά Ταμεία). Τον Φεβρουάριο του 1992 στη Συνθήκη του Μάαστριχτ αναθεωρήθηκε η Ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Συνοχή αποτελεί πλέον για τη Ένωση σημαντικό στόχο (άρθρο 2). Παράλληλα με τα Διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ), Κοινωνικό Ταμείο, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας) δημιουργείται το Ταμείο Συνοχής για τις 4 χώρες της Ένωσης με κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου (Ιρλανδία, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία ή «χώρες Συνοχής») για χρηματοδοτική συμμετοχή σε σχέδια περιβάλλοντος και υποδομών. Το Δεκέμβριο του 1992 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Εδιμβούργο, κατά τη διάρκεια του οποίου συμφωνήθηκε το δεύτερο πακέτο Ντελέρ για την περίοδο 1993-1999. Περίπου 140 δις ECU και επιπλέον 15 δις ECU για το Ταμείο Συνοχής. Το Μάρτιο του 1999 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου, προτάθηκε η συμφωνία από την Επιτροπή «Ατζέντα 2000». Οι στόχοι από 6 μειώθηκαν στους 3 χάριν συγκεντρωτικότητας και αποτελεσματικότητας (ενίσχυση αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών, ανάκαμψη περιφερειών υπό ανασυγκρότηση, στήριξη συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης). Οι συνολικές πληρωμές για την περίοδο 2000-2006 «Πακέτο Σαντέρ» ανέρχονται σε 213 δις ευρώ για τα διαρθρωτικά Ταμεία και επιπλέον 18 δις ευρώ για το Ταμείο Συνοχής. Επίσης καταρτίστηκαν δύο επιπλέον χρηματοδοτικά προγράμματα (ISPA- Μέσο Προενταξιακών Διαρθρωτικών Πολιτικών και Sapard ειδικό ενταξιακό για την Γεωργία και την αγροτική Ανάπτυξη) για τα νέα κράτη με προϋπολογισμό 10 δις ευρώ και ενισχύθηκε περίπου με 11 δις ευρώ και το πρόγραμμα Phare που αποσκοπεί στην ενίσχυση της διοικητικής και θεσμικής ικανότητας των νέων μελών. Στο Ευρωπαϊκό

Συμβούλιο των Βρυξελλών τον Δεκέμβριο του 2005 συμφωνήθηκε η δαπάνη της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Συνολικά για όλη την περίοδο θα διατεθούν περίπου 308 δις ευρώ για την χρηματοδότηση της περιφερειακή πολιτικής στο πλαίσιο τριών νέων στόχων: της σύγκλισης, της ανταγωνιστικότητας- απασχόλησης και της εδαφικής συνεργασίας.<sup>13</sup>

Η δεύτερη διάσταση με την εξέλιξη της πολιτικής μέσα στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία δείχνει έντονα την μέγιστη σημασία της Περιφερειακής Πολιτικής ως αντικείμενο έρευνας της συγκριτικής πολιτικής. Έτσι για μια καλύτερη άσκηση διακυβέρνησης σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό- τοπικό επίπεδο θα συνεισφέρει η δημιουργία πολιτικής και θεσμών. Οι πολιτικές συνοχής σύμφωνα με την Hooghe είναι η μοναδική πολιτική της ΕΕ κατά την οποία η κατάρτιση του δημοσιονομικού πλαισίου προηγείται της πολιτικής και με αυτό το γεγονός βοηθά στη συνεχή του εξέλιξη. Με άλλα λόγια, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της Περιφερειακής Πολιτικής καθίσταται άκρως πολιτικοποιημένα, γεγονός που ενδυναμώνει και την πολιτική διάσταση του όρου. Επίσης, η σημαντικότητα της περιφερειακής πολιτικής έγκειται σε ορισμένα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της, ως προς τον τρόπο διάχυσης αυτών στην εσωτερική πολιτικοοικονομική διακυβέρνηση του κάθε κράτους μέλους που δεν συναντώνται σε καμία άλλη κοινοτική πολιτική, με κύριο χαρακτηριστικό της τα ανομοιογενή χαρακτηριστικά σε διαφορετικά συστήματα διακυβέρνησης και την εμπλοκή πολυάριθμων δρώντων και στα τρία επίπεδα διακυβέρνησης που δημιουργεί ένα ιδιότυπο και αρκετά πολύπλοκο δίκτυο (network) αλληλοσχετιζόμενων πολιτικών επιρροών.<sup>14</sup>

Μια προσπάθεια που γίνεται από την ΕΕ, ώστε να ανάπτυξη πλήρως την λειτουργία της περιφερειακής πολιτικής έχει κατευθυνθεί στην εκπόνηση ενός πλήρη οδηγού για τα κράτη- μέλη με τα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να εξετάζονται διεξοδικά. Για τις περιοχές αυτές δεν υπάρχει ένας ακριβής ορισμός από την στιγμή που είναι τόσο εύθραυστες αλλά κατηγοριοποιούνται σε πέντε κατηγορίες:

<sup>13</sup> <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/3425/1/Mitsopoulos.pdf>, σελ 23

<sup>14</sup> Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <http://europa.eu.int/>

συνοριακές περιοχές, ορεινές περιοχές, αραιοκατοικημένες περιοχές, απομακρυσμένες περιοχές. Έτσι όπως παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά αυτά, ένας ερευνητής προσπαθεί να εξηγήσει το φάσμα της νησιωτικότητας με πολλαπλά περιβάλλοντα που το καλύπτουν, τα οποία είναι το δάσος, οι ακτές, οι κοιλάδες και το νησιωτικό τοπίο.

Τα κριτήρια με τα οποία χωρίζονται οι νησιωτικές περιφέρειες ή περιφέρειες είναι τα παρακάτω: πληθυσμιακό κριτήριο αφού μεγάλο μέρος ζει στις συγκεκριμένες εκτάσεις είτε γεωγραφικό κριτήριο αφού καλύπτεται το μεγαλύτερο μέρος από νησιωτικές εκτάσεις.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup>Σκιαδάς Δημήτρης, Νομική έννοια της Νησιωτικότητας σε Συντάγμα και τη Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ, σελ 225

## Κεφάλαιο 4: Τα νησιά σε καθεστώς νησιωτικότητας

Οι νησιωτικές ομάδες σε όλο το μήκος της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρούνται ιδιαίτερα αντικείμενα μελέτης. Έχουμε δει ότι η πολιτική στα νησιά που ακολουθείται είναι ενιαία, αλλά το πεδίο πολιτικής που εκλαμβάνεται από την κάθε νησιώτικη περιφέρεια δεν είναι το ίδιο με όχι πάντα τόσο ικανοποιητικά αποτελέσματα. Τα χαρακτηριστικά από μέρος σε μέρος διαφέρει, πράγμα το οποίο κάνει δύσκολο να υπάρχει ενιαία πολιτική. Σημαντικό είναι οι νομοθεσίες και τα προγράμματα Περιφερειακής Πολιτικής να προσαρμόζονται στη κάθε νησιωτική περιφερειακή ομάδα. Με το πέρασμα των χρόνων γίνονται συνεχής αναδιατάξεις για μια καλύτερη αναπτυξιακή πορεία που πρέπει να ακολουθήσουν τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη με γνώμονα την Περιφερειακή Πολιτική. Όμως η εκάστοτε πολιτική που εφαρμόζεται δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα, με συνέπεια τα πράγματα σε πολλά νησιά να παραμένουν στάσιμα. Ειδικά τα τελευταία χρόνια και εν μέσω οικονομικοκοινωνικής κρίσης δεν υπάρχει μια κυβερνητική σταθερότητα, πράγμα το οποίο με αυτή την κυβερνητική αστάθεια δεν εφαρμόζεται για πολλά χρόνια μια σταθερή γραμμή. Δηλαδή η κάθε κυβέρνηση προσπαθεί να περάσει την δική της γραμμή, διαγράφοντας με αυτό τον τρόπο τις προηγούμενες. Ενώ τα νησιά προσπαθούν να φύγουν από αυτό τον φαύλο κύκλο της νησιωτικότητας, η επιμονή της εκάστοτε κυβέρνησης θέλει να περάσει τα δικά της σταθμά. Ωστόσο αυτό που πρέπει να γίνει με τις αναπτυξιακές πολιτικές δεν πρέπει να φέρουν την ταυτότητα της κάθε κυβέρνησης αλλά να παραμένουν «ανεξάρτητες» από μικροκομματικές σκοπιμότητες. Για παράδειγμα, έχουμε δει πολλές φορές μια συμφωνία κρατών η οποία να είναι συμφέρουσα να καταργείται από την επόμενη κυβέρνηση, με αποτέλεσμα να οδηγείται η νησιώτικη πολιτική ένα βήμα πίσω.<sup>16</sup>

Αν και ένας από τους κυρίαρχους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν και είναι η ενδυνάμωση των οικονομιών των ασθενέστερων κρατών μελών η διαφορά μεταξύ πλουσιότερων και φτωχότερων κρατών να παραμένει. Η διαφορά που προσπαθούσε

<sup>16</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 6



και προσπαθεί να επουλωθεί στα κράτη της Ένωσης δεν είναι μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά εκεί που πρέπει να δίνεται περισσότερη βάση είναι σε περιφερειακό. Μέχρι την οικονομική κρίση του 2008 όλα έβαιναν προς μια εξισορρόπηση, από εκείνο το σημείο και μετά οι εθνικές οικονομίες των κρατών εκτροχιάστηκαν. Από αυτό το σημείο δεν ξέφυγαν ούτε οι χώρες της δυτικής και της βόρειας Ευρώπης. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμα και τα πιο ανεπτυγμένα κράτη βρισκόταν σε ένα καθεστώς εσωστρέφειας. Μεμονωμένα το κάθε κράτος δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει μόνο του την κρίση. Όποτε από αυτό το σημείο και έπειτα πολλά από τα κράτη μέλη αρχίσαν όλο και πιο στενές σχέσεις συνεργασίας. Το χρέος σε πολλά κράτη ήταν ήδη υψηλό, ενώ η κατάσταση σε πολλές τράπεζες ήταν εύθραυστη, με συνέπεια να αρχίσουν να χάνουν την αξιοπιστία τους. Σημαντικές συνέπειες μέχρι εκείνη την στιγμή ήταν ο πληθωρισμός να παραμένει στατικός, το δημόσιο χρέος των κρατών μελών ήταν αμετάβλητο παραμένοντας έτσι οι χώρες σε αδιέξοδο και η ραγδαία αύξηση της μετανάστευσης προς την Ευρώπη, με αποτέλεσμα τα πρώτα σημάδια εχθρότητας και ξενοφοβίας.

Ο αντίκτυπος της κρίσης επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς. Ενώ μετά την συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 το όραμα για μια ενιαία Ευρώπη ήταν όλο και πιο κοντά με κοινή πολιτική, χαρακτηριστικά και κοινή οικονομική ζώνη, τα αποτελέσματα μετά το ξέσπασμα της κρίσης ήταν καταστροφικά. Μεγάλο μέρος των περιφερειών της ΕΕ ειδικά στη Νότια Ευρώπη μεγάλο μέρος των αποκεντρωμένων περιφερειών και ειδικά νησιωτικές περιφέρειες, στις οποίες υπήρχαν παθογένειες και πριν την κρίση. Η Περιφερειακή Πολιτική όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο συστάθηκε με την όσο γίνεται καλύτερα αναδιοργάνωση των περιφερειών και να υπάρχει μια σχετική ομοιομορφία σε όλο το μήκος της. Παρ' όλα αυτά από την μία τα λάθη της διακυβέρνησης και από την άλλη ο γεωγραφικός παράγοντας οδήγησαν τις νησιωτικές περιφέρειες σε καθεστώς νησιωτικότητας. Ένας χρόνιος παράγοντας που συναντάμε στις πιο φτωχές περιφέρειες είναι η οικονομική ανεπάρκεια, η καταστροφή του φυσικού πλούτου σε περιοχές που θα μπορούσαν να το εκμεταλλευτούν οικονομικά, η αύξηση του αστικού τοπίου το οποίο μπορεί να συνεισφέρει στοιχεία σε μια

οικονομία περιορισμένων δυνατοτήτων, όπως επίσης η συσσώρευση φυσικών και γεωγραφικών μειονεκτημάτων από «εξώτερες περιοχές».<sup>17</sup>

Όταν μιλάμε για την ελκυστικότητα ενός μέρους σημαίνει ότι πρέπει να βασίζεται σε δύο σημαντικούς πυλώνες. Ο πρώτος είναι η αύξηση του εισοδήματος στους πολίτες που μένουν μόνιμα σε αυτό το μέρος (σταθερή ανάπτυξη των οικονομιών κλίμακας) και ο δεύτερος είναι τα μειωμένα μεταφορικά έξοδα αύξηση δηλαδή της προσβασιμότητας στην κάθε περιοχή και θετικά οικονομικά οφέλη. Έτσι αυτές οι συνθήκες δημιουργούν μια αισθητή ανταγωνιστικότητα για την κάθε περιφέρεια. Έτσι καλές και καινοτόμες υποδομές και το κεφάλαιο που θα μπορούσε να επενδυθεί περαιτέρω στις αδύναμες και ευάλωτες περιοχές θα βοηθήσουν σε μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα.

Μια σημαντική αναφορά προέρχεται από το γαλλικό Υπουργείο του Περιφερειακού Σχεδιασμού και Ανταγωνιστικότητας (DIACT) ούτως ώστε, η ελκυστικότητα να εξεταστεί όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε διακρατικό. Έτσι η κλίμακα για το σε ποιο βαθμό ελκυστικότητας πρέπει να βρίσκονται η κάθε περιοχή δηλαδή τον μέγιστο και έτσι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες όπως οικονομικοί, δημογραφικοί, κοινωνικοί, πολιτιστικοί και περιβαλλοντικοί. Παρακάτω θα παρουσιαστούν κάποιοι συντελεστές άμεσα συνδεδεμένοι με την ελκυστικότητα.<sup>18</sup>

- **Οικονομικοί, τεχνικοί και οικονομικό περιβάλλον:** Αναφέρεται στο μέγεθος που θα μπορεί να φτάσει μια περιοχή ώστε να γίνει πιο ελκυστική και προσβάσιμη.
- **Δίκτυο μεταφορών (προσβασιμότητα):** οργανωμένο και διαφοροποιημένο.
- **Ανθρώπινοι πόροι:** Πόσο ύψιστης σημασίας είναι η ανθρώπινη παρουσία για την ανάπτυξη .
- **Ποιότητα ζωής:** Κατά πόσο υψηλή είναι η ποιότητα ζωής σε ένα φυσικό ή αστικό περιβάλλον

---

<sup>17</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 7-8

<sup>18</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 8

- **Εικόνα της περιφέρειας:** Μια πλήρη εικόνα της μέχρι τώρα κατάστασης σε οργανωτικό επίπεδο και κατά πόσο υπάρχουν οι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης.<sup>19</sup>

Η σχέση της ελκυστικότητας με το μέγεθος του πληθυσμού, όπως σκέφτονται οι περισσότεροι οικονομολόγοι και σύμφωνα με αυτούς λειτουργεί ως απόθεμα ή προικοδότηση, το οποίο θα λειτουργήσει και ως φυσικός πόρος. Η ερώτηση κλειδί είναι η εξής: Ποιοι είναι αυτοί οι παράγοντες που διαμορφώνουν αυτή την ροή και πως καθορίζονται τα διαφορετικά επίπεδα ανθρώπινου κεφαλαίου ανά περιφέρειες ; Τα επίπεδα των μισθών, οι οικονομικές ευκαιρίες, η πανεπιστημιακή παρουσία, ενοικίαση γης, η ποιότητα ζωής με ανέσεις (καταναλωτές και προσωπικές υπηρεσίες, εστιατόρια, θέατρα και μουσεία) ο τρόπος ζωής (όπως ο χώρος της διασκέδασης, νυχτερινή ζωή και πολιτισμός) αυτά τα χαρακτηριστικά είναι οι κύριοι παράμετροι της ελκυστικότητας.

Σημαντικοί παράγοντες που ορίζουν την ελκυστικότητα και την ευελιξία μιας περιφέρειας είναι οι καινοτόμες υποδομές, το ανθρώπινο κεφάλαιο κατάλληλο για επενδύσεις, όπως και το ανθρώπινο δυναμικό. Οι πιο μαλακοί παράγοντες έχουν αυξανόμενη σημασία για μια περιφέρεια, η οποία θα προσελκύσει τόσο τις επενδύσεις όσο και την εξειδικευμένη αγορά. Παράγοντες όπως η διακυβέρνηση, ο πολιτισμός και η υψηλής ποιότητας αστικού και φυσικού περιβάλλοντος (soft powers) αποτελούν σημαντικές πηγές της εδαφικής δυνατότητας των περιφερειών και προσφέρουν διάφορες δυναμικές για την απασχόληση και την αναπτυξιακή ατζέντα.<sup>20</sup>

Σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο και την Περιφερειακή Πολιτική υπάρχουν τρεις συγκεκριμένοι τύποι περιφέρειας και σε κάποιες περιπτώσεις αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες αναπτυξιακές προκλήσεις: ορεινές περιφέρειες, νησιωτικές περιφέρειες και 18 αραιοκατοικημένες περιοχές. Τα νησιά τα οποία είναι σχετικά μικρού μεγέθους

---

<sup>19</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 8-9

<sup>20</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 9

και απομονωμένα δεν είναι συμβατά με την ελαστικότητα του κυρίαρχου μέρους ανάπτυξης.<sup>21</sup> Δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις νησιωτικές περιφέρειες:

α) Δεν μπορούν να απολαμβάνουν τα νησιά το προνόμιο από τις οικονομίες κλίμακας, καθώς έχουν περιορισμένους πόρους και ποικιλία.

β) Είναι δύσκολη η προσβασιμότητα, καθώς και τα κόστη μεταφοράς είναι ακριβά. Οπότε η προσβασιμότητα είναι δύσκολη σε νησιά που είναι περισσότερο απομακρυσμένα, με αποτέλεσμα να παραμένουν απομονωμένα.

γ) Δεν μπορούν να επωφεληθούν από τις εξωτερικές συσσωρεύσεις, καθώς τα νησιά έχουν περιορισμένο πληθυσμό και μικρό αριθμό δραστηριοτήτων.

Κατά τον 20<sup>ο</sup> αιώνα συγκεκριμένα στα νησιά φαίνεται η μείωση της στρατηγικής τους σημασίας (οικονομική, εμπορική, πολιτική) αυτές οι επιπτώσεις όμως προέκυψαν από:

α) την αλλαγή προς τον τρόπο παραγωγής με την επικράτηση της μαζικής παραγωγής και β) οι ριζικές αλλαγές στο σύστημα μεταφορών (με αυτό το σύστημα και την ανάπτυξη της τεχνολογίας το κόστος μετακίνησης προς τα νησιά αυξάνεται, άρα η θέση τους αυτόματα απομονώνεται. Ωστόσο οι νησιωτικές περιοχές δεν μπορούν να είναι τόσο ανταγωνιστικές σε σχέση με τις Ευρωπαϊκές χερσαίες περιφέρειες (και την παγκόσμια οικονομία), εάν αυτοί προσπαθήσουν να ανταγωνιστούν με τα ίδια προϊόντα και υπηρεσίες, αλλιώς λόγω της γεωγραφίας τους θα αντιμετωπίσουν πολλά εξτρά κόστη. Τα νησιά σε σύγκριση με τις αστικές χερσαίες εκτάσεις έχουν ακόμα πολλές ελλείψεις ειδικά στο ανταγωνιστικό κομμάτι, πράγμα που τις καθιστά λιγότερο ανταγωνιστικές και ελκυστικές. Για τον δημόσιο τομέα τα νησιά στο γενικό τους σύνολο θεωρούνται δαπανηρές περιοχές και για αυτό θα πρέπει να φροντίσουν για την κατασκευή καλύτερων υποδομών με χαμηλό κόστος και διάφορες σημαντικές υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση των πολιτών όπως δημόσιες μεταφορές, υγεία, εκπαίδευση, δημόσια διοίκηση και άλλες.

---

<sup>21</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 9-10

Σε γενικές γραμμές τα νησιά χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο υποδομών και των υπηρεσιών που προσφέρονται σε επιχειρήσεις αλλά και στο πληθυσμό. Τα νησιά θεωρητικά θεωρούνται ένα σημαντικό μέρος της Περιφερειακής Πολιτικής της ΕΕ, αλλά ο παραμερισμός τους από την κεντρική ηγεσία ηθελημένος ή μη τις κάνει να μένουν πίσω σε βασικούς τομείς των υπηρεσιών όπως υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, δίκτυο μεταφορών, επικοινωνία, έρευνα, ενέργεια και αναπτυξιακές δραστηριότητες, επίσης έρχονται να προστεθούν και άλλες υπηρεσίες όπως ο τομέας της υγείας, η εκπαίδευση, η δια βίου μάθηση, αλλά και μια πολύ σημαντική υπηρεσία ακόμα μείζονος σημασίας που είναι η παροχή νερού σε αυτές τις απομονωμένες περιοχές. Συνεπώς, κάποιες επιχειρήσεις που θα ήταν μια σημαντική ανάσα για την τοπική οικονομία αλλά και για την εξάλειψη της ανεργίας με αποτέλεσμα το ενδιαφέρον τους να μειώνετε, με ελάχιστους που θα θέλουν να επενδύσουν υπό προϋποθέσεις.<sup>22</sup>

Ανθρωποι κυρίως με πανεπιστημιακή μόρφωση, όσοι έχουν τελειώσει μια σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και βγαίνουν στην αγορά εργασίας θα προτιμήσουν να δουλέψουν σε μεγάλες πόλεις, εκεί είναι που βρίσκεται και η μεγαλύτερη ζήτηση ειδικά τα τελευταία χρόνια. Αυτό το γεγονός μας δείχνει ότι υπάρχει χαμηλό ποσοστό απασχόλησης σε δουλειές και ευκαιρίες καριέρας έξω από τις μεγάλες πόλεις, γεγονός σύμφωνα με το οποίο μειώνει την ικανότητα των νησιών για μια ανταγωνιστική οικονομία με ενδιαφέρουσες καινοτομίες, το οποίο είναι απαραίτητος πυλώνας για την δημιουργία μιας ανταγωνιστικής οικονομίας. Το επίπεδο του Γενικού Οικονομικού ενδιαφέροντος δεν φαίνεται να είναι τόσο επαρκή, ειδικά όταν αναφέρεται σε νησιώτικες περιοχές, οι οποίες αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα οικονομικού κυρίως ενδιαφέροντος και άλλων υποδομών με αποτέλεσμα το τοπίο να γίνεται λιγότερο ανταγωνιστικό. Επίσης δεν είναι μόνο τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που ευθύνονται για την απομόνωση των νησιών αλλά και άλλοι παράγοντες με μεγάλο κόστος ευθύνονται για την κατάσταση της μη ελκυστικότητας. Οι πολίτες των νησιών, όπως και η περισσότεροι Ευρωπαίοι πολίτες πρέπει να επωφεληθούν από την ίση

---

<sup>22</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 10

πρόσβαση σε διαφορετικά δίκτυα, σε περισσότερες υποδομές και υπηρεσίες, σε συνδυασμό με την ευρύτερη δυνατή διάδοση της γνώσης και την ικανότητα καινοτομίας.<sup>23</sup>

*α) Η πολιτική που εφαρμόζεται στα νησιά με στόχο την εκμετάλλευση των χαρακτηριστικών τους*

Η Πράσινη Βίβλος μιλώντας για την εδαφική συνοχή αναφέρει ειδικά εδάφια για την οργάνωση τους. Για να καταλάβει κανείς καλύτερα τις δυνατότητες και τις αδυναμίες, που κατέχει μια συγκεκριμένη περιοχή και να αναπτύξει τις πολιτικές της αναλόγως, υπάρχει υψηλή ζήτηση για συγκρίσιμα και πλήρη στοιχεία και γνώσεις από μια Ευρωπαϊκή προοπτική για κάθε τύπο περιφέρειας. Ενάντια σ' αυτό το φόντο, η Πράσινη Βίβλος κατέχει τον αντίστοιχο τίτλο «Μετατρέποντας την εδαφική ποικιλομορφία σε δύναμη». Η Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ υπογραμμίζει ότι οι εδαφικές δυνατότητες μιας περιοχής είναι πολύ σημαντική η ανάπτυξη τους για να φαίνονται και το περιβάλλον τους επίσης να είναι περισσότερο βιώσιμο. Έτσι λόγω της βιωσιμότητας της ανάπτυξης των εδαφών αυτών των ευάλωτων περιοχών θα μπορούν να δημιουργηθούν περισσότερες θέσεις εργασίας.

Το έδαφος είναι το σημαντικό κομμάτι όπου πρώτα θα διεξαχθούν οι διαδικασίες. Άρα οι οικονομικές και κοινωνικές διαδικασίες δεν συνδέονται αναπόφευκτα μεταξύ τους και αυτό είναι η πρόκληση. Συγκεκριμένες δραστηριότητες εξαιτίας της καταλληλότητας τους ευνοούνται από τις περιοχές που λαμβάνουν χώρα, αλλά σε ένα κόσμο όπου επικρατεί η παγκοσμιοποίηση δεν έχουν την ίδια βαρύτητα όπως παλαιότερα. Εάν οι περιφέρειες μετατραπούν με την βοήθεια εξωτερικών συντελεστών με συγκεκριμένα πλεονεκτήματα λόγω της αποτελεσματικότητας του εδάφους τους, τότε θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν και στις νέες απαιτήσεις.

---

<sup>23</sup> Αναφέρεται για την εξισορρόπηση ανάπτυξης τόσο των χερσαίων, όσο και των νησιωτικών περιοχών και καταπολέμηση της νησιωτικότητας.

Με τη βοήθεια της παρακάτω έρευνας θα μπορέσει να δημιουργηθεί μια λίστα με τον τρόπο λειτουργίας των νησιών, ούτως ώστε η επιτυχία για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα να επέλθει άμεσα. Ακόμα και αν εμείς κατανοούμε τα κλασσικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά όπως οι μεταφορές, ο τουρισμός, η ενέργεια, η υδροδότηση κτλ. . Μπορεί κάποιος να προβληματιστεί και με άλλο τρόπο για το πώς λειτουργεί ένα νησί σε όλο το εύρος του. Επίσης κάποια ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι πως τα νησιά θα παίξουν το ρόλο τους για την καλύτερη κατανομή του πληθυσμού και των Ευρωπαϊκών περιφερειών και εάν το Ευρωπαϊκό Πεντάγωνο είναι η επιτομή για μια βιώσιμη ΕΕ, εάν κάποιος γνωρίζει τους όρους της ποιότητας ζωής, την τεχνολογία της επικοινωνίας, τις μεταφορές κ.α. Τα νησιά είναι το σημαντικό σημείο αναφοράς που παραμένουν ως φυσικά «εμπόδια» φύλαξης της ποικιλομορφίας του οικοσυστήματος τους και παρά την εκτεταμένη αύξηση της παγκοσμιοποίησης αυτά λόγω της φυσικότητας τους παραμένουν ως παρεμβολή. Αυτό που πρέπει να παρατηρηθεί είναι αν υπάρχει και η τουριστική προσέγγιση, η οποία είναι η κύρια πηγή εσόδων ενός νησιού. Οι κύριοι παράγοντες συμμετοχής σε αυτά μένει να δούμε ποιο είναι το όραμα τους για τις περιοχές αυτές, πράγμα το οποίο απαιτεί μια ολοκληρωμένη πολιτική τεκμηρίωση. Μια επιτυχημένη νησιωτική πολιτική μπορεί να απορρέει από το γεγονός των εδαφικών στρατηγικών που δραστηριοποιούνται σε μια περιοχή, έτσι για το νησιωτικό σύνολο απαιτείται η υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών που θα βοηθήσει στην έννοια του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο για το ποια χαρακτηριστικά θα μπορούσαν να είναι συγκριτικά πλεονεκτήματα αυτό αποτελεί αντικείμενο μελέτης.

- Το μικρό μέγεθος, η απόσταση και η απομόνωση είναι χαρακτηριστικά απαγορεύοντας την παραγωγή χαμηλού κόστους στα νησιά. Ο τρόπος παραγωγής στα νησιά θεωρείται παραγωγικός παρ' όλα αυτά τα προϊόντα των περιοχών αυτών είναι υψηλής ποιότητας. Στο παρελθόν μεγάλος αριθμός των προϊόντων αυτών είχε περιθωριοποιηθεί και τώρα οι καταναλωτές παρά το υψηλό κόστος της τιμής τους τα προτιμούν, λόγω της καλής ποιότητας τους.
- Άλλο ένα σημαντικό πλεονέκτημα είναι το φυσικό και πλούσιο περιβάλλον καθώς και οι εμπειρίες ζωής του νησιωτικού πληθυσμού, αυτό βοηθάει στην

αξιοποίηση του περιβάλλοντος προσφέροντας ένα υψηλό επίπεδο και ποιότητα ζωής και ευκαιρίες για νέες υπηρεσίες στις περιοχές αυτές.<sup>24</sup>

Η ανάπτυξη δεν μπορεί να βασιστεί σε ήδη υπάρχοντα δεδομένα, όπως υπάρχοντες δραστηριότητες και σε αναγνωρισμένους πόρους. Για να είναι η ανάπτυξη επιτυχημένη πρέπει να απαρτίζεται από μια νέα δυναμική αποκαλύπτοντας νέους πόρους, υλικά αγαθά ή άυλα στοιχεία που η κάθε ευάλωτη μέχρι τώρα περιοχή θα επωφεληθεί από αυτά. Τα χαρακτηριστικά των νησιών στο συνεχές μεταβαλλόμενο περιβάλλον πρέπει να χρησιμοποιηθούν ως πλεονεκτήματα και όχι σαν μειονεκτήματα, έτσι αυτό θεωρείται πρόκληση για την ανάπτυξη της περιοχής. Έτσι οι πολιτικές ( και οι δύο τομεακές, διαρθρωτικές) πρέπει να στηρίζουν αυτή τη διαδικασία. Για να υποστηριχθεί και να βελτιωθεί η ελκυστικότητα των νησιών με συγκριτικά πλεονεκτήματα χρειάζεται ένας καλύτερος συντονισμός μεταξύ των περιφερειών και να αναδειχθεί η σημαντικότητα των εδαφικών πολιτικών.

Τα νησιά σε μεγάλο βαθμό χρειάζονται την μείωση της απομόνωσης τους, άρα συγχρόνως την αύξηση της προσβασιμότητας τους στα πλαίσια των Υπηρεσιών Γενικού Τουρισμού Οικονομικού Συμφέροντος και άλλες υπηρεσίες θα οδηγήσει στην αύξηση των ευκαιριών καριέρας και την ποιότητα ζωής. Κατασκευαστικές παρεμβάσεις, προσαρμογές στο πρώτο πυλώνα της CAP, η στρατηγική για την καταπολέμηση της ανεργίας, η περιβαλλοντική πολιτική, η βελτίωση της πρόσβασης σε υψηλότερα ποσοστά για πιο σύγχρονες έρευνες, η διαφοροποιημένη εδαφική ενίσχυση για τις επιχειρήσεις, η προσαρμογή του ανταγωνισμού και της δημοσιονομικής πολιτικής, αυτά μπορεί να είναι μερικά από τα μέτρα Περιφερειακής Πολιτικής προκειμένου να διατηρηθεί η οικονομική δραστηριότητα.<sup>25</sup>

#### *β) Τα βαθύτερα αίτια*

Η βασική υπόθεση που ακολουθεί είναι η εξής: Μία περιοχή στην οποία δεν επικρατεί περαιτέρω ελκυστική για την εγκαθίδρυση ανταγωνιστικών οικονομικών

<sup>24</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 12

<sup>25</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 13



δραστηριοτήτων και η παραμονή του ενεργού πληθυσμού στο μέρος αυτό θα αποδυναμώσει την παραγωγή της κοινωνικοοικονομικής βάσης του και την συνολική βιωσιμότητα και θα αποκλίνουν όλο και περισσότερο από την ΕΕ και τους εθνικούς στόχους για βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και για στόχους όπως οικονομική, κοινωνική και χωρική συνοχή. Οι λόγοι για αυτή την απώλεια ή την μείωση της ελκυστικότητας μπορεί να αποδοθεί είτε σε εξωτερικούς παράγοντες (π.χ. παγκοσμιοποίηση) σε εσωτερικές κοινωνικοοικονομικές και κοινωνικές πτυχές, περιβαλλοντικές παράμετροι π.χ. το χαμηλό επίπεδο του ανθρώπινου κεφαλαίου. Έτσι αυτό καθιστά επιτακτική την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών, οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν την ελκυστικότητα των νησιών.<sup>26</sup>

Η έννοια της ελκυστικότητας και της βιωσιμότητας πρέπει να είναι ενσωματωμένες με ένα συχνό γενικό πλαίσιο για ανάλυση της κατάστασης και της επίλυσης προβλημάτων, η διερεύνηση των αιτιών που έχουν οδηγήσει σε αυτή την κατάσταση και πως αυτή η πρόοδος έχει υποστηριχθεί ώστε να επιτευχθεί ένας σωστός σχεδιασμός.

Βήμα βήμα θα δούμε τα βαθύτερα αίτια της κατάστασης που επικρατεί στα νησιά. Σε πρώτο βήμα αναφέρεται η κατάσταση που επικρατεί σε ένα νησί και αργότερα στη περιφέρεια του και την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Για παράδειγμα, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ είναι χαμηλότερος σε σύγκριση με το εθνικό επιτόκιο, η απασχόληση μειώνεται σε απόλυτη τιμή όταν αυξάνεται σε εθνικό επίπεδο, η γήρανση του πληθυσμού και η εξειδίκευση της οικονομίας όταν πρόκειται σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Σε δεύτερο βήμα, γίνεται η ανάλυση και η εξειδίκευση των βαθύτατων αιτιών των προβλημάτων, τα οποία συνήθως προκαλούνται από εξωτερικούς συντελεστές είτε από εσωτερικά στοιχεία των περιφερειακών συστημάτων (στη προκειμένη περίπτωση των νησιών) με αποτέλεσμα μια περιφέρεια με πολλά προβλήματα δεν γίνεται τόσο ελκυστική. Για παράδειγμα, οι λιγοστές επενδύσεις εξαιτίας της κακής προσβασιμότητας στη περιοχή, η έλλειψη μηχανισμών

---

<sup>26</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 13

που να διατηρούνται για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων, η έλλειψη καινοτομίας, η έλλειψη προσόντων από το ανθρώπινο δυναμικό. Σε τρίτο βήμα, πρέπει να υπάρχει μια σταθερή πρωτοβουλία για σημαντικές προτάσεις για την βελτίωση της ελκυστικότητας μιας περιοχής. Τα μέτρα πολιτικής επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα την διαθεσιμότητα των κεφαλαίων της περιοχής (οικονομική, ανθρώπινη, φυσική και κοινωνική). Για παράδειγμα, η διαφοροποίηση των επιχορηγήσεων σε επενδύσεις, η βελτίωση των μεταφορών και των υπηρεσιών υποδομών επικοινωνίας, τη χρηματοδότηση ενός περιφερειακού προγράμματος καινοτομίας, τη δημιουργία νέων εταιριών, την ανύψωση της στάθμης της θάλασσας κυρίως σε λιμάνια οικονομικής και εμπορικής σημασίας, αυτές οι ενέργειες μειώνουν το φυσικό κεφάλαιο. Σε τέταρτη φάση, πρέπει να κοιτάξουμε πως εφαρμόζεται η πολιτική και κατά πόσο θα είναι επιτυχή τα αποτελέσματα. Πρέπει να υπάρχει εξονυχιστικός έλεγχος εάν τα προτεινόμενα μέτρα πολιτικής υλοποιούνται. Για παράδειγμα, η διαθεσιμότητα των επιχορηγήσεων για επιχειρήσεις, η βελτίωση των υποδομών σε λιμάνια και αερολιμένες, κατασκευή και χρήση καλύτερων πλοίων, υποδομές σε μεγάλο εύρος και χαμηλότερο κόστος χρήσης του διαδικτύου, δράσης τοπικής ανάπτυξης ειδικά για την προώθηση του τουρισμού, σεμινάρια για την καλύτερη εκπαίδευση και εμπειρογνομοσύνη σε επιχειρηματίες και υπαλλήλους. Σε πέμπτη φάση, τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης πολιτικής που αφορούν τις αιτίες που τα έχουν προκαλέσει. Για παράδειγμα αναπόσπαστο κομμάτι για την καλύτερη προσβασιμότητα σε ένα νησί είναι η ανάπτυξη των λιμανιών, όπως και των αεροδρομίων. Άλλες σημαντικές υπηρεσίες για την καλύτερη προσβασιμότητα είναι υπηρεσίες διαδικτύου όπου με το ηλεκτρονικό εμπόριο υπάρχει μια σαφώς καλύτερη αμεσότητα, νέες καινοτομίες και ευρεσιτεχνίες, δημιουργία τοπικών δικτύων για μεγαλύτερη αμεσότητα ανάμεσα στους πολίτες, βελτίωση των δεξιοτήτων των ντόπιων και καινοτόμες εξαγωγικές μονάδες που θα κάνουν ένα απομακρυσμένο τόπο γνωστό διεθνώς. Σε έκτη φάση, η βελτίωση της κατάστασης των περιοχών ειδικά των πιο απομονωμένων. Η αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων, μείωση του ποσοστού ανεργίας, η αύξηση του ποσοστού της γυναικείας δραστηριότητας, αύξηση του ρυθμού του ΑΕΠ, εμφάνιση νέων δραστηριοτήτων με υψηλή την προστιθέμενη αξία.<sup>27</sup>

---

<sup>27</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 14-16

Αυτό το σχέδιο μας δίνει το πλεονέκτημα να σχεδιάσουμε μια γραμμή μεταξύ βραχυπρόθεσμων/ μεσοπρόθεσμων στόχων πολιτικής (όπως εκείνοι στοχεύουν στη βελτίωση της προσβασιμότητας ή την αύξηση της παραγωγικότητας) και τους μακροπρόθεσμους στόχους πολιτικής (όπως αυτοί στοχεύουν στη βιωσιμότητα) κατά την διαμόρφωση, την προσαρμογή και αξιολόγηση των πολιτικών που πρέπει να εφαρμοστούν. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο επιτρέπεται η διάκριση που γίνεται για τα προβλήματα των περιοχών και πως τα αίτια τους προκαλούνται, επίσης αναλύεται και η τωρινή κατάσταση μιας περιοχής, που επιδιώκει να δημιουργήσει μια σχέση αιτίου/ αποτελέσματος. Οι μεταβλητές που περιγράφονται είναι εξαρτημένες από τις παραμέτρους της κατάστασης αυτής, ενώ οι παράμετροι που περιγράφουν τα αίτια είναι εξαρτημένες. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, το ίδιο πλαίσιο χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση των πολιτικών που εφαρμόζονται.

*γ) Η ανάλυση της βιωσιμότητας και της ελκυστικότητας : Ο νησιωτικός χάρτης*

Όπως για όλα τα προγράμματα που αφορούν συγκεκριμένες περιοχές, είναι ζωτικής σημασίας να προσδιορισθεί η περιοχή που μελετήθηκε και κυρίως να αναλυθεί το εδαφικό επίπεδο. Ακόμη και αν τα νησιά είναι «φυσικά» είναι καθορισμένα από τα βουνά ή τις περιοχές με τα πόδια εξακολουθούν να υπάρχουν κάποια όχι και τόσο σαφή στοιχεία. Για αυτό το έργο, μόνο ένα κριτήριο του ορισμού της EUROSTAT για τα νησιά για 6 από αυτά χρησιμοποιείται και αφορά τον αποκλεισμό νησιών με σταθερή σύνδεση με την ηπειρωτική χώρα, το οποίο αποκλίνει ένα τεράστιο αριθμό παράκτιων νησιών κυρίως στη Βόρεια Ευρώπη. Αντιθέτως, η Μάλτα και η Κύπρος είναι δύο νησιωτικά κράτη με απόσταση μικρότερη από 1 χιλιόμετρο από την ενδοχώρα. Τα νησιά με λιγότερους από 50 κατοίκους είναι σημαντικά σε μεγάλο αριθμό αλλά δεν έχουν επηρεάσει την ανάλυση καθώς μπορούν να θεωρηθούν εντός των υπο-ομάδων των μικρότερων νησιών. Τέλος νησιά στα εσωτερικά τους δε θεωρούνται σε αυτή τη μελέτη καθώς επίσης και τα μεγαλύτερα περιφερειακά νησιά. Παρόλο που υπάρχει ένας αρκετά μεγάλος και εξαντλητικός κατάλογος νησιών για το παρόν η μελέτη δεν ήταν απαραίτητη για μια προσπάθεια ανάληψης της καταγραφής του καταλόγου. Με βάση προηγούμενες έρευνες και συλλογή με πληροφορίες από

διάφορες πηγές, 362 νησιά απαριθμούνται με περισσότερους από 50 κατοίκους και πάνω από 200 νησιά με λιγότερους από 50 κατοίκους. Τα νησιά περιγράφονται ως ένας συγκεκριμένος τύπος που πρέπει να μελετηθούν, γιατί είναι σημαντικά στοιχεία γνώσεων και να κατανοηθούν οι εδαφικές δυνατότητες και οι προκλήσεις που συμβαίνουν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Με αυτό τον τρόπο μπορούν και άλλοι τύποι περιφερειών να επωφεληθούν. Έτσι η ανάλυση πρέπει να αναδεικνύει για τα νησιά κοινά χαρακτηριστικά, σε σύγκριση με άλλα Ευρωπαϊκά εδάφη λαμβάνοντας υπόψη τις εδαφικές, διοικητικές και άλλες ιδιαιτερότητες. Για το λόγο αυτό το ερώτημα θα απευθύνεται στα νησιά σε δύο διαφορετικά και παράλληλα επίπεδα:

Στο πρώτο επίπεδο γίνεται οριζόντια ανάλυση μεταξύ των περιφερειών και των νησιών. Έτσι μέσω αυτού θα αποτελέσει μια πρώτη βάση και σύγκριση με τα ήδη υπάρχοντα στοιχεία των εδαφών που ανήκουν στην ΕΕ. η σύγκριση είναι σημαντική για να μπορέσει να τονωθεί η αναγκαιότητα μιας Ευρωπαϊκής νησιωτικής πολιτικής που θα σχετίζεται στα όρια της εδαφικής συνοχής.<sup>28</sup>

Στο δεύτερο επίπεδο η ανάλυση που υπάρχει για το νησιωτικό επίπεδο είναι συμπληρωματική προς την οριζόντια. Τα δεδομένα για τα νησιά που είναι διαθέσιμα και μετρούνται ως κρατικές οντότητες θα συγκεντρωθούν περισσότερα στοιχεία από δευτερεύουσες πηγές, καθώς και εκτεταμένες έρευνες σε κάποια από αυτά. Αυτά τα νησιά που έχουν επιλεγεί ως αντικείμενα μελέτης είναι αναγκαίο ως προς αυτά να υπάρχει ένα σύστημα συχνής παρακολούθησης με σκοπό την αποτελεσματική και επιτυχή ανάπτυξη τους.

Σε σχέση με τις προδιαγραφές του προγράμματος και βάσει της ανάλυσης που γίνεται σχετικά με τα πεδία μελέτης, η προσπάθεια για την έρευνα στο τομέα της πληροφόρησης θα επικεντρωθεί στα εξής 28 νησιά: Η Κύπρος ως κυρίαρχο κράτος, η Κορσική, οι νήσοι Ωλαντ, η Σαρδηνία, η Σικελία, και η Κρήτη αυτά ανήκουν σαν νησιά στο NUTS II και οι Γιουτλάνδη, η νήσος Γουάιτ, το Λιούις και Χάρρις, η νήσος Όρκνι, το Σετλαντ, το Μπόρνχολμ, η Μαγιόρκα, η Μινόρκα, η Κέρκυρα, η Λέσβος, η Μάλτα,

---

<sup>28</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 18

η Ζάκυνθος, η Κεφαλλονιά, η Σάμος, η Χίος, το Γκόζο αυτά περιλαμβάνονται στο NUTS III (22 νησιά συνολικά, 7 νησιά του Βορρά και 15 από το Νότο) συν τις έξι περιπτώσεις μελέτης τα οποία είναι: η Σάρεμαα, το Σάμσο, το Κοκάρ, η Ίμπιζα, η Σαλίνα, η Κάλυμνος.

Η ταξινόμηση των νησιών είναι απαραίτητη για το σχεδιασμό της νησιωτικής πολιτικής που βασίζεται στην ανάλυση αυτών των 28 νησιών, ωστόσο όσα περισσότερα δείγματα υπάρχουν είναι προτιμότερο γιατί αποκτάμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα, ως προς το τι επικρατεί στη νησιωτική πολιτική της Ευρώπης.<sup>29</sup> Προκειμένου να απαντηθούν τα ερωτήματα που τέθηκαν σε προηγούμενη παράγραφο και γενικά να θεσπιστεί ένα καινοτόμο σύστημα παρακολούθησης για τα νησιά, υπάρχει η ανάγκη για ποσοτικές και ποιοτικές πληροφορίες και θα πρέπει να εκπληρωθούν τρεις σημαντικές αρχές:

- 1) Να στέκουν επιστημονικά τα στοιχεία που προκύπτουν οι απαντήσεις ως προς τις υποβληθείσες ερωτήσεις.
- 2) Να βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στα υφιστάμενα δεδομένα και τους δείκτες που πρέπει να περιοριστεί το κόστος και ο χρόνος που απαιτείται για την συλλογή συγκρίσεων μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- 3) Να είναι χρήσιμη για τα νησιά, λαμβάνοντας υπόψη τον νησιωτικό χαρακτήρα των περιφερειών.

Αυτό που πρέπει να παρατηρήσουμε επίσης είναι ποιος είναι ο στόχος παρακολούθησης για τα νησιά:

Ο στόχος του χώρου παρακολούθησης είναι η μέτρηση και η ανάλυση των χωρικών φαινομένων και ο τρόπος που θα ερμηνευθούν οι συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων, των συνθηκών όπου δρουν οι επιχειρήσεις στο κατάλληλο περιβάλλον και να υπάρξει

---

<sup>29</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 18-19

μια εξήγηση, για το πόσο εδαφικά μια περιοχή θα μπορεί να κατανοηθεί ισόποσα και ισόρροπα. Αυτές οι πληροφορίες είναι όχι μόνο για τη χωρική δομή, αλλά και για στοιχεία που επηρεάζουν και αλλάζουν την χωρική πραγματικότητα. Η χωροταξική παρακολούθηση πρέπει να ικανοποιεί τόσο τις απαιτήσεις για μια ικανοποιητική βάση για την ηχητική χωρική ανάλυση και επίσης για τις διαφορετικές πολιτικές απαιτήσεις που καθιστούν δυνατή την αξιολόγηση των πολιτικών στρατηγικής και την αξιολόγηση της στρατηγικής για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Με γνώμονα την πολιτική του συστήματος μια χωροταξική παρακολούθηση χρειάζεται το φάσμα των δεικτών για να καλύψει τα λεπτομερή στοιχεία και την αναγκαιότητα για πληροφορίες που προκύπτουν από την ανάγκη να ερμηνεύονται τα διάφορα περιφερειακά επίπεδα και επιτρέποντας επίσης μια λεπτομερή βάση των στοιχείων.

Η συνεχής παρακολούθηση της χωρικής ανάπτυξης είναι βασισμένη κυρίως στην ανάλυση των ποσοτικών δεικτών και αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την χάραξη πολιτικής από τους υπεύθυνους, για την εκτίμηση των πρόσφατων τάσεων ανάπτυξης, τον εντοπισμό των προβλημάτων επικοινωνίας. Η παρακολούθηση της χωρικής ανάπτυξης είναι πολύ σημαντική όταν γίνεται συστηματικά από τους αρμόδιους συντελεστές, έτσι θα επιτευχθεί μια επιτυχημένη πολιτική στις περιοχές αυτές.

Σύμφωνα με διαφορετικές πηγές όσον αφορά τα Ευρωπαϊκά δρώμενα που γνωρίζουμε από συγκεκριμένες πηγές και ποια δεδομένα είναι γνωστά για την τωρινή κατάσταση των περιφερειών και πιο ειδικά των νησιών<sup>30</sup>. Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι ένα σύστημα παρακολούθησης για τα νησιά πρέπει να περιλαμβάνει:

- πληροφορίες (ποσοτικές και ποιοτικές) σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών,
- πληροφορίες σχετικά με το νησιωτικό επίπεδο, ανεξάρτητα από τη διοικητική μονάδα στην οποία ανήκει.

---

<sup>30</sup> Πηγή: EUROSTAT, ESPON

#### *δ) Η ανάλυση της κατάστασης στα νησιά*

Με βάση αυτά που αναφέραμε προηγουμένως θα πρέπει να εξετάσουμε την απάντηση από την ερώτηση ποια είναι η κατάσταση των ευρωπαϊκών νησιών στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Στηρίζεται στο στόχο της εξαλείφοντας τις διαφορές που χωρίζουν τα νησιά από την ΕΕ των 27, καθώς και οι εθνικές οντότητες όσον αφορά τους δείκτες της ποικιλομορφίας της βιωσιμότητας. Συγκεκριμένα είναι σημαντικό να παρακολουθεί κανείς πως τα νησιά ποικίλλουν από την ΕΕ και τα εθνικά μέσα όσον αφορά τα μέτρα για την οικονομική αποτελεσματικότητα την κοινωνική δικαιοσύνη και την ισότητα, καθώς και την περιβαλλοντική προστασία. Η αποτελεσματικότητα της οικονομίας μιας περιοχής είναι σημαντικό να καταγραφεί πόσο αποτελεσματική και ανταγωνιστική είναι και έτσι θα υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τις προοπτικές ανάπτυξης τους. Οι ακόλουθοι παράμετροι και κύριες μεταβλητές είναι αυτές που πρέπει να ληφθούν υπόψη όπως: Η αποτελεσματικότητα- παραγωγικότητα μιας οικονομίας μετράτε από την εξέλιξη της παραγωγής του συνολικού παραγωγικού συστήματος στην Ελλάδα σε μονάδες του ΑΕΠ. Ωστόσο, αυτό το οικονομικό σύστημα που παράγει περισσότερες υπηρεσίες και προϊόντα ως επακόλουθο θα είναι και πιο ανταγωνιστικό. Παρακάτω θα δούμε ποιες συγκρίσεις γίνονται και ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ των διάφορων περιοχών μέσα στο χρόνο. Αυτά είναι επίσης αναγκαία για να φανεί η σχετική θέση (απόκλιση- σύγκλιση) του με κάθε εξεταζόμενη περιοχή με τους τομείς αναφοράς σε ( ΕΕ των 27, κράτη μέλη):

- Κατά κεφαλήν ΑΕΠ
- Το ΑΕΠ ανά εργαζόμενο, το οποίο μετρά συγκεκριμένα την παραγωγικότητα της οικονομίας
- Ποσοστό μεταβολής του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για το ΑΕΠ (τα οποία δεν είναι διαθέσιμα για κατώτερες βαθμίδες από τις περιφέρειες) ο ρυθμός αλλαγής της απασχόλησης προτείνεται ως μεταβλητός δείκτης. Όσον αφορά κατά πόσο το επίπεδο της οικονομίας έχει αναβαθμιστεί και τις προοπτικές που δημιουργούνται μέσα στο χρόνο, οι πληροφορίες θεωρούνται ποιοτικές και απαραίτητες και έτσι οι παράμετροι που προκύπτουν είναι οι ακόλουθοι:

1) Σαν ανταγωνισμός οι οικονομικοί κλάδοι ορίζονται εκείνοι που εξάγουν καθώς και αυτοί που καλύπτουν τις τοπικές ανάγκες, οι οποίες θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από τις εισαγωγές. Για τις δύο αυτές κατηγορίες σημαίνει ότι οι οικονομικές δραστηριότητες δεν είναι πλέον ανταγωνιστικές, έτσι μειώνεται η σταματάει η παραγωγή τους τοπικά. Αυτή κατηγορία περιλαμβάνει τον πρωτογενή τομέα τα ορυχεία και την κατασκευή ορυχείων καθώς και τις υπηρεσίες τουρισμού, ενέργειας και άλλων υπηρεσιών (εμπόριο, τραπεζική, μεταφορές, διοίκηση, εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, προσωπικές υπηρεσίες), οπότε αυτές οι κατηγορίες θεωρούνται μη ανταγωνιστικές δραστηριότητες.

2) Όλοι οι κλάδοι δεν συμβάλλουν με τον ίδιο τρόπο στην ανάπτυξη μιας περιοχής. Οι περιοχές ή περιφέρειες πιο ειδικά που παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες με αυξημένη ζήτηση, χαμηλή ανταγωνιστικότητα και υψηλή προστιθέμενη αξία, έχουν την προοπτική για αυξημένες δυνατότητες και αυξημένο κέρδος. Για παράδειγμα, την εξειδίκευση μιας περιοχής στη γεωργική παραγωγή ή στον μαζικό τουρισμό, όμως δεν υπάρχει η ίδια εξειδίκευση στον υπολογισμό των επικοινωνιών, των τεχνολογιών, των βιολογικών προϊόντων ή του ειδικού ενδιαφέροντος το οποίο βγάζει ο τουρισμός.

3) Μια τοπική οικονομία δεν είναι εφικτό να εξαρτάται από ένα πολύ περιορισμένο αριθμό κλάδων και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ενδείκνυται οικονομική σταθερότητα, δεδομένου ότι είναι απροστάτευτη σε κάθε απότομη αλλαγή ή κρίση. Αυτό αναφέρεται ειδικά στους κλάδους που φθίνουν, ενώ τα πράγματα σε σύγχρονους κλάδους είναι κάπως μεταβλητά και δεν στηρίζονται σε μια σταθερή προοπτική.

4) Ένα θέμα που έχει εξεταστεί και είναι γενικά αποδεκτό είναι ότι οι οικονομίες με σχετικά χαμηλές διαρροές θεωρείται ότι έχουν φτάσει σε ένα ικανοποιητικό στάδιο ανάπτυξης και αφήνει να εννοηθεί ότι το προϊόν που παράγεται παραμένει στην περιοχή. Αυτό αναφέρεται στο τμήμα του ΑΕΠ, από το οποίο διαρρέει από μια περιοχή το εισόδημα ως ξένο κεφάλαιο, που επενδύεται τοπικά όπως εισόδημα/ μισθός των ατόμων/ εργαζομένων, ως εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Από την ποσοτικοποίηση της διαρροής (ή τον αντίστοιχο βαθμό κάλυψης των αναγκών/ αιτημάτων από την τοπική παραγωγή) μέσω της εκτίμησης του παράγοντα πολλαπλασιασμού και του παράγοντα εισαγωγών, είναι μια δύσκολη δοκιμασία και



απαιτεί την ολοκλήρωση της οικονομίας κάθε νησιού, που με την χρήση αυτής της παραμέτρου προσεγγίζεται ποιοτικά ή αντικαθίσταται από το βάρος των ανταγωνιστικών οικονομικών κλάδων. Για παράδειγμα σε μια εταιρία σχετικά με την αποφυγή πιθανών διαρροών θα πρέπει να γίνει η στοιχειώδης αρχειοθέτηση για τον εντοπισμό των ιδιοκτητών εταιριών είτε των απασχολούμενων.

5) Αυτό αναφέρεται στη ροή των εσόδων που αποκτήθηκαν από το τοπικό σύστημα παραγωγής (από το εξωτερικό ή από άλλη περιοχή) από ορισμένους κατοίκους. Συγκεκριμένα αυτοί οι άνθρωποι είναι οικονομικοί παράγοντες που κατά το μισό κάποιων περιόδων ζουν στο συγκεκριμένο μέρος χωρίς τα έσοδα τους να προέρχονται από αυτό τον τόπο και τις τοπικές δραστηριότητες. Δηλαδή αυτό ισχύει για τους συνταξιούχους, οι οποίοι μετακινούνται συνέχεια αλλά και για τους τουρίστες

6) Εδώ καταγράφεται η διάχυση των οφελών που προκύπτουν από την οικονομική ανάπτυξη αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Εδώ απεικονίζεται η δομή και η εξέλιξη του πληθυσμού και η κοινωνική συνοχή. Οι βασικοί παράμετροι που πρέπει να αξιολογηθούν είναι οι ακόλουθες:

Η εξέλιξη και το πώς είναι δομημένος ο πληθυσμός μιας περιοχής δείχνει την ύπαρξη ή όχι ποια είναι η κινητήρια δύναμη σε μια περιοχή, ως επακόλουθο της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ μπορεί να επηρεαστεί από την διάδοση της ευημερίας στη τοπική κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται η αξιολόγηση και η πορεία των ακόλουθων παραμέτρων:

- Πληθυσμός και απότομη μεταβολή του πληθυσμού
- Μετανάστευση
- Ενεργό μέρος του πληθυσμού
- Εξαρτημένος πληθυσμός (> 15 ετών και <65 ετών)
- Ηλικιωμένος πληθυσμός (<65 ετών)

Η κοινωνική συνοχή στη τοπική κοινωνία δείχνει το βαθμό διάδοσης και τα οφέλη της. Παρακάτω φαίνονται ποιες είναι οι μεταβλητές- δείκτες:

- Ανεργία σε νέους και γυναίκες
- Μακροπρόθεσμη ανεργία
- Το κατά κεφαλήν εισόδημα
- Κατανομή του εισοδήματος (βαθμός άνισης κατανομής του εισοδήματος)
- Το προσδόκιμο ζωής (δείχνει την ποιότητα ζωής και την ποιότητα του συστήματος υγείας)
- Οι μαθητές που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο (δείχνει την διάκριση σε ευκαιρίες η οποία επαναλαμβάνεται σε ομάδες πληθυσμού με τα χαρακτηριστικά του, με την οικονομική και την κοινωνική υπανάπτυξη).

7) Εδώ γίνεται η αναφορά στην ικανότητα του φυσικού κεφαλαίου για την εξασφάλιση της προμήθειας περιβαλλοντικών αγαθών και υπηρεσιών σε μια συγκεκριμένη κοινωνία και για την διατήρηση της εικόνας ενός υγιούς οικοσυστήματος, σε μια προσπάθεια για την αύξηση της ποιότητας ζωής. Επίσης τόσο τα πολιτιστικά περιβάλλοντα της περιοχής όσο και οι φυσικοί πόροι δεν συμβάλλουν αποτελεσματικά σε μια καλή ποιότητα ζωής.

Λόγω των μικρών σχετικά χερσαίων εκτάσεων και της απομόνωσης, η γη στις νησιωτικές εκτάσεις είναι συνήθως περιορισμένος. Αυτό περιορίζει τον χώρο διαβίωσης, τον χώρο για τις υποδομές, τις περιοχές που προορίζονται τα απόβλητα, τη γεωργική παραγωγή, τη βιομηχανική ανάπτυξη, την διαθεσιμότητα υδάτινων πόρων. Επιπροσθέτως οδηγεί σε πολύ ευάλωτα οικοσυστήματα με υψηλό ενδημικό χαρακτήρα. Έτσι οι πιέσεις που προκύπτουν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες μπορεί να έχουν πιο σοβαρές επιπτώσεις στα νησιωτικά περιβάλλοντα, καταστρέφοντας την ικανότητα τους να προμηθεύουν με αγαθά και υπηρεσίες και για η διατήρηση της ζωής.

Η επιτυχής περιβαλλοντική διαχείριση και οι πολιτικές θα μπορούν να αποτελέσουν την βάση της επιτυχίας ή της αποτυχίας της οικονομίας και του κοινωνικού συστήματος. Έτσι είναι σημαντικό οι περιβαλλοντικές συνθήκες να παρακολουθούνται ταυτόχρονα με εκείνες που αφορούν τα ανθρώπινα συστήματα για τη εξασφάλιση της καλύτερης αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο.

Τα τελευταία χρόνια ο αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής στην ΕΕ και ειδικά στα νησιά (τα μικρότερα κυρίως) είναι μεγάλος με πολλές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Παρακάτω θα δούμε τις επιπτώσεις από τις ευάλωτες περιοχές/ περιφέρειες.

**Η ποιότητα των υδάτινων πόρων:** Αναφέρεται στη σωστή λειτουργία και την όσο καλύτερη διατήρηση των υπηρεσιών του οικοσυστήματος που επιτρέπουν την παροχή της απαραίτητης ποσότητας και του κατάλληλου ποιοτικού ύδατος για διάφορες χρήσεις. Το μεγάλο θέμα που δημιουργείται τα τελευταία χρόνια είναι η έλλειψη νερού, συνεπώς και η καλή ποιότητα που έχει μειωθεί εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλά νησιά στην ΕΕ να αντιμετωπίζουν πρόβλημα νερού. Τα πράγματα είναι περισσότερο σοβαρά όσο αφορά τα νησιά, όπου σε συχνά διαστήματα γίνεται εξόρυξη για γλυκό νερό. Είναι να αναγκαίο η διατήρηση των υπόγειων και των επιφανειακών υδάτων, λεκάνες απορροής, τους υδροβιότοπους και τα δάση που αποτελούν στοιχεία ζωτικής σημασίας, ενώ είναι σημαντικό να αποφευχθούν ζημιές, όπως η αλάτωση, εξόρυξη υπόγειων υδάτων, ζημιές σε ποτάμια και λίμνες. Επίσης υπάρχει η ανάγκη για την αποτροπή των υδάτινων οικοσυστημάτων και να εξασφαλιστεί η μείωση της ρύπανσης των υπόγειων υδάτινων και να επιτευχθεί η ποιότητα του νερού ώστε να μην προκαλεί βλαβερές επιπτώσεις και κινδύνους στην υγεία του ανθρώπου και το περιβάλλον.

**Θάλασσες και ακτές:** Εδώ αναφέρεται στις υπηρεσίες διατήρησης του οικοσυστήματος και τις λειτουργίες που παρέχονται από τα θαλάσσια και παράκτια

οικοσυστήματα (αλιεία, κύκλος θρεπτικών ουσιών, αποτοξίνωση αποβλήτων). Ένα μεγάλο πρόβλημα που βλέπουμε στις θάλασσες και στα παράκτια συστήματα είναι ο ευτροφισμός των υδάτων. Σχεδόν το μεγαλύτερο μέρος περιοχών κοντά στη Μεσόγειο θάλασσα καλλιεργείται συστηματικά με μαζική λίπανση των χωραφιών. Από την τεράστια ποσότητα λίπανσης ένα ελάχιστο ποσοστό απορροφάτε από τις καλλιέργειες ενώ το υπόλοιπο ποσοστό κατευθύνεται στους υδάτινους χώρους προκαλώντας τον ευτροφισμό των θαλασσών. Άλλα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι η απώλεια της βιοποικιλότητας, απώλεια μέρους των παραλιών, παράκτια διάβρωση και υπερβολική αλιεία. Είναι πολλοί οι παράγοντες πλέον που ευθύνονται για την μόλυνση των υδάτων ανάμεσα τους είναι η ρίψη βιομηχανικών υλικών, οικιακών λυμάτων, γεωργικών λιπασμάτων, η δραστηριότητες των πλοίων, όπως επίσης εκτός από την ρύπανση των θαλάσσιων υδάτων ευθύνονται και για την ρύπανση των ποταμών. Ακόμα επηρεάζεται και η βιοποικιλότητα χιλιάδων οικοτόπων και είναι πιθανόν μέχρι σίγουρο να βλάπτεται και η ανθρώπινη υγεία . Οι συχνές επίσης αποκλίσεις της θερμοκρασίας της θάλασσας θα μπορούσε να προειδοποιήσει για τις μετατοπίσεις των ρευμάτων, την καμπή, τις καιρικές συνθήκες και το κλίμα και θα μπορούσε να είναι αρνητική, ώστε να υπάρχει μεγάλη έκθεση και σε άλλους κινδύνους (π.χ για μετακινήσεις νερού, η εξάπλωση και η ικανότητα του οικοσυστήματος να μετριάξει τη ρύπανση. Η αύξηση των θρεπτικών ουσιών στα παράκτια και θαλάσσια ύδατα μπορεί να καταλήξουν σε μια αλυσίδα από ανεπιθύμητες ενέργειες, ξεκινώντας από την υπερβολική αύξηση των φυκιών, η οποία μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο για την μείωση του οξυγόνου και τη μείωση της βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένου και τον αριθμό των ψαριών, με αποτέλεσμα να μεταβάλλονται τα παράκτια οικοσυστήματα. Επίσης η υπεραλίευση μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στο σύνολο του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα και άλλες αλυσιδωτές επιπτώσεις, όπως στο άλλο άκρο της τροφικής αλυσίδας φώκιες, φάλαινες, πτηνά που δρουν κοντά στη θάλασσα και άλλα επηρεάζονται άμεσα. Επίσης σύμφωνα με την οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης (76/160/ΕΟΚ) τα κράτη μέλη καλούνται να ορίσουν τα παράκτια και εσωτερικά νερά που είναι κατάλληλα για κολύμβηση και να παρακολουθηθεί η ποιότητα του νερού κατά τη διάρκεια της κολυμβητικής περιόδου για να προστατεύσει το κοινό από τα τυχαία και χρόνια περιστατικά ρύπανσης.

**Βιοποικιλότητα:** Αφορά την προστασία της βιοποικιλότητας και τα ενδιαιτήματα που τη διατηρούν. Η βιοποικιλότητα είναι ζωτικής σημασίας για τις παροχές που προσφέρει το οικοσύστημα, δηλαδή τις παροχές που προσφέρει η φύση όπως: η ρύθμιση του κλίματος, η ποιότητα του νερού και του αέρα, η γονιμότητα του εδάφους και η παραγωγή τροφίμων, ινών και φαρμάκων. Από αυτό το φυσικό κεφάλαιο στηρίζονται η ποιότητα ζωής, η οικονομική ανταγωνιστικότητα, η απασχόληση και η ασφάλεια. Η βιοποικιλότητα ενθαρρύνει την ποικιλία των γονιδίων, των ειδών και των οικοσυστημάτων που αποτελούν την ζωή στη γη. Στις μέρες μας όμως υπάρχει μια συνεχής απώλεια της βιοποικιλότητας, με σοβαρές συνέπειες τόσο για τον άνθρωπο όσο και για την φύση. Οι αλλαγές που γίνονται κυρίως είναι στη φύση και τις συνθήκες της. Αυτές οι συνθήκες οφείλονται στην εντατική γεωργική παραγωγή (πολλά δάση έχουν αποψιλωθεί με αποτέλεσμα να γίνονται καλλιεργήσιμα εδάφη), στα συστήματα κατασκευής, στην εξόρυξη ορυκτών, σε ωκεανούς και λίμνες με αποτέλεσμα την συνεχή τους ρύπανση και η κλιματική αλλαγή να αυξάνεται δραματικά σε παγκόσμιο επίπεδο. Η κάλυψη των προστατευόμενων περιοχών όπως το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000<sup>31</sup>, παρέχει ένα μονοδιάστατο δείκτη πολιτικής δέσμευσης για την διατήρηση της βιοποικιλότητας, αλλά δεν παρέχει πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα. Η μέτρηση της ποικιλομορφίας των ειδών από την άλλη πλευρά παρέχει ένα δείκτη υψηλού επιπέδου που θα δείχνει την κατάσταση και τις τάσεις της βιοποικιλότητας σε ένα συγκεκριμένο οικοσύστημα. Τα πιο ενδημικά και απειλούμενα με εξαφάνιση είδη, που έχει ένας φυσικός βιότοπος, συμβαίνει επειδή είναι δύσκολο να ανασυνταχθεί με άλλους τρόπους η φύση πέρα του φυσικού και να αναζωογονηθεί τόσο εύκολα, οπότε η απώλεια βασικών ειδών μπορεί να επηρεάσει τη λειτουργία του οικοσυστήματος. Ο μη ισομερής κατακερματισμός των βιότοπων (αύξηση των υποδομών, εξάπλωση των αστικών συγκροτημάτων) μπορεί να δημιουργήσει διάφορες επιπτώσεις στα οικοσυστήματα. Η εισαγωγή και η δημιουργία ξένων ειδών σε ένα διαφορετικό βιότοπο μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες στη βιοποικιλότητα και την ακεραιότητα του οικοσυστήματος, στα επίπεδα των πληθυσμών, την γενετική, στα είδη

---

<sup>31</sup> Το **Natura 2000** (Φύση 2000) είναι ένα [πανευρωπαϊκό](https://el.wikipedia.org) δίκτυο προστασίας των ειδών και των ενδιαιτημάτων τους. Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ένα από τα πιο φιλόδοξα ευρωπαϊκά προγράμματα για την προστασία της φύσης και ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της Ε.Ε. για τη διατήρηση της φύσης. Ιδρύθηκε τον [Μάιο 1992](#) με την υιοθέτηση της [οδηγίας των οικοτόπων](#) η οποία συμπληρώνει την [οδηγία για τα πουλιά \(79/409/ΕΟΚ\)](#) και από κοινού αποτελούν την νομική βάση του δικτύου. ΠΗΓΗ: <https://el.wikipedia.org>

φυτών ενός οικοσυστήματος και αυτό κυρίως θα γίνει μέσω πολύπλοκων οικολογικών αλληλεπιδράσεων.

**Η χρησιμότητα και η ποιότητα των εδαφών ενός τοπίου:** Αυτό αναφέρεται στο βαθμό αλλαγής ενός τοπίου, από τα ξένα προς την φύση του στοιχεία όπως υποδομές, κτίρια και άλλες εγκαταστάσεις. Η χρησιμότητα της γης καθώς και η ποιότητα της αλλάζουν ταχύτατα σε όλη την Ευρώπη, οδηγώντας σε ταχύτερες αλλαγές και σημαντικές επιπτώσεις σε ένα ευρύ φάσμα των τοπίων, των οικοσυστημάτων και του περιβάλλοντος. Οι αστικές περιοχές και οι υποδομές που σχετίζονται με αυτές είναι οι γρηγορότεροι καταναλωτές στη γη, κυρίως παραγωγικών, γεωργικών εκτάσεων και δασών. Τα αγροτικά τοπία έχουν αλλάξει ριζικά λόγω της εντατικοποίησης της γεωργίας, η γη εγκαταλείπεται εις βάρος των κερδοσκοπών, όπως επίσης και η ανελέητη εκμετάλλευση των δασών. Οι επιπτώσεις μπορεί να είναι άμεσες π.χ. η καταστροφή των φυσικών συνηθειών και η καταστροφή των τοπίων ή έμμεσες π.χ. σφράγιση του εδάφους και αποδάσωση πράγμα το οποίο μπορεί να οδηγήσει είτε σε πλημμύρες ή ερημοποίηση. Η μετατροπή των φυσικών περιοχών στις ακτές σε φυσικές επιφάνειες αυξάνονται με ταχύτερο ρυθμό από τον αυξανόμενο αριθμό του παγκόσμιου πληθυσμού.

**Ποιότητα/ Διατήρηση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών:** Αναφέρονται στη ποιότητα των πολιτιστικών χαρακτηριστικών που εκφράζονται προς την κοινωνία και έτσι διατηρείται με το πέρασμα των χρόνων. Είναι σημαντικό να εντοπιστούν τα πολιτιστικά τοπία, τοποθεσίες, μνημεία και πολιτιστικές εγκαταστάσεις, δεδομένου ότι αυτοί οι πόροι είναι εκείνοι που βοηθούν στον προσδιορισμό της ταυτότητας ενός τόπου, μιας περιοχής κ.λ.π. και χρειάζονται πολιτικές προστασίας σχεδιασμού και διαχείρισης και δράσεις για την παροχή αυτών των υπηρεσιών.

**Ποσότητα και ποιότητα του εδάφους:** Αναφέρεται στη διατήρηση των υπηρεσιών του οικοσυστήματος και τις λειτουργίες που παρέχονται από το έδαφος και γενικά από την γεωργία και την ανθρώπινη ζωή, οι οποίες παρέχουν μια σειρά από σημαντικές λειτουργίες του οικοσυστήματος που περιλαμβάνουν την αποθήκευση, την

κατακρήμνιση του και την διείσδυση του στους υπόγειους υδροφόρους ορίζοντες, παροχή των υδάτων στα φυτά με την βοήθεια της βλάστησης γενικά, υποστηρίζοντας πολύπλοκες μικροβιακές κοινότητες που απορροφούν τα αέρια του θερμοκηπίου και τα οποία μετατρέπονται σε απόβλητα ορυκτών και τα οποία παρέχουν και άλλες λειτουργίες από τους ζωντανούς οργανισμούς. Είναι πολύ σημαντικό το περιβαλλοντικό ζήτημα, όσον αφορά την ποσότητα και την ποιότητα του εδάφους και σχετίζονται κυρίως με τα καλλιεργούμενα εδάφη, αλλά αναφέρονται και σε εδάφη που έχουν παραχωρηθεί και έχουν γίνει προϊόν αστικοποίησης. Εκτός από το είδος του εδάφους που χρησιμοποιείται, οι γεωργικές πρακτικές και οι τεχνικές διαχείρισης είναι πολύ σημαντικές για τον προσδιορισμό του, εντατικοποιώντας τις πιέσεις στα καλλιεργούμενα εδάφη. Λόγω της συχνής χρήσης κάποιων εδαφών και της φτωχής ποιότητας τους είναι πιθανόν να οδηγηθούν σε ερημοποίηση. Τα υποβαθμισμένα εδάφη είναι λιγότερο παραγωγικά και λιγότερο ποικίλα οικοσυστήματα και αυτή η υποβάθμιση είναι συνήθως μόνιμη. Υπάρχουν επίσης εδάφη που επηρεάζονται από δράσεις των χωρών όπως υγειονομικής ταφής και γενικότερα της επεξεργασίας αποβλήτων, αλλά και των βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Αυτά τα εδάφη ενδέχεται να υποβαθμιστούν σοβαρά αλλά σε σχετικά μικρότερη κλίμακα σε σύγκριση με τις γεωργικές εκτάσεις.

**Αστικό περιβάλλον:** Αναφέρεται στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται και κατά πόσο το κοινωνικό σύνολο ικανοποιείται. Με το 75% του πληθυσμού της Ευρώπης να ζει σε αστικά κέντρα, τα θέματα για την χρησιμότητα του τοπίου πόλεως φαίνεται πως είναι καίριας σημασίας. Ως αποτέλεσμα, η ζήτηση για την απόκτηση γης σε αστικά μέρη έχει αυξηθεί κατακόρυφα, η αστική εξάπλωση έχει δημιουργήσει εκ νέου τα τοπία και έχει επηρεάσει την ποιότητα ζωής και του περιβάλλοντος κατακόρυφα. Ιδιαίτερα οι ακτές αστικοποιούνται με επιταχυνόμενη ταχύτητα και το μέγεθος του πληθυσμού στις Ευρωπαϊκές ακτές συνεχώς και μερικές φορές πιο γρήγορα από ότι στις εσωτερικές περιοχές. Ο τουρισμός φαίνεται να είναι η πιο σημαντική δραστηριότητα ιδίως στις χώρες του Νότου, της χώρας της Βαλτικής θάλασσας όπως η Πολωνία και η Φινλανδία. Αυτή η δραστηριότητα έχει πολύ υψηλό αντίκτυπο. Επίσης παρατηρούμε ότι σε πολλά πολιτικά θέματα συζήτησης ο αστικός-πολεοδομικός σχεδιασμός και η διαχείριση του είναι μεγάλης σημασίας, με το

μεταφορικό κομμάτι κυρίως να είναι μια πρόκληση για το εν λόγω τοπίο. Οι πόλεις αλληλοεπιδρούν και επηρεάζουν την τριγύρω περιοχή, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται ένα γενικά πολύ μεγαλύτερο μέρος μιας ολόκληρης περιοχής. Η αστική ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας, πόρων, μεταφορών και της γης αυξάνοντας έτσι το ποσοστό των αερίων του θερμοκηπίου, την ατμοσφαιρική και ηχητική ρύπανση σε επίπεδα που υπερβαίνουν τα νόμιμα τα συνιστάμενα όρια ασφαλείας για τον άνθρωπο. Η συνολική κατανάλωση της ενέργειας και η χρήση της, η χρήση του νερού και η παραγωγή αποβλήτων είναι αυτά τα οποία συμβαδίζουν με την αύξηση του αριθμού των αστικών νοικοκυριών και των βιομηχανικών ζωνών. Η ανάπτυξη των κατοικημένων περιοχών έχει σχέση με την δραστηριότητα που έχουν λάβει κάποιες περιοχές λόγω του πρώην αγροτικού τους περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα την απώλεια μεγάλου ποσοστού του οικοσυστήματος, όπως τα τρόφιμα, την προστασία τις πλημμύρες και τη βιοποικιλότητα.

**Ποιότητα/ ρύπανση του αέρα:** Είναι ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης. Από την προοπτική της ανθρώπινης υγείας η ατμοσφαιρική ρύπανση, το πρόβλημα με την τρύπα του όζοντος και η όξινη ατμόσφαιρα γενικά παραμένουν από τις κυριότερες απειλές για τα οικοσυστήματα. Η ρύπανση του αέρα είναι ένα φαινόμενο που δεν δρα μεμονωμένα σε μια χώρα μόνο αλλά στην ευρύτερη περιοχή προκαλώντας κάποιες επιπτώσεις και σε άλλα κράτη. Οι ατμοσφαιρικοί ρύποι που απλώνονται σε μια περιοχή μπορούν να μεταφερθούν στην ατμόσφαιρα και να βλάψουν την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον γενικότερα. Η ρύπανση ποικίλλει και μπορεί να είναι ανθρωπογενής είτε φυσικός. Αποτέλεσμα των κακών συνθηκών και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι και η μειωμένη ορατότητα στις περιοχές που είναι περισσότερο εκτεθειμένες.<sup>32</sup>

---

<sup>32</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 19-26



## Κεφάλαιο 5: Οι αιτίες των υπαρχόντων προβλημάτων

Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί σε αυτό το κεφάλαιο είναι ποιες αιτίες έχουν οδηγήσει σε αυτή την κατάσταση. Υπάρχει ένα γενικό πλαίσιο που συνδέει την τωρινή κατάσταση σε μια περιοχή με το κατά πόσο ελκυστικό είναι ένα μέρος και πως θα αξιολογηθεί. Από την μία πλευρά έχουμε τον βαθμό της ελκυστικότητας των νησιών και με τα νησιωτικά χαρακτηριστικά που την διέπουν, ενώ από την άλλη προέρχεται από το χαμηλό ποσοστό της οικονομικής τους ανάπτυξης και γενικά η σύγκριση που γίνεται με τις ηπειρωτικές περιφέρειες. Βεβαίως αυτό το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης είναι συνήθως αυτό που συνδέεται με τα νησιωτικά χαρακτηριστικά, τα οποία δεν μπορούν να τροποποιηθούν σχετικά εύκολα αν όχι καθόλου (για παράδειγμα απομόνωση και προσβασιμότητα). Επίσης η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να διαφέρει από μέρος σε μέρος και να είναι σε διαφορετικά επίπεδα, με τα χαμηλά επίπεδα που την διέπουν να συνδέονται με άλλους παράγοντες, οι οποίοι προκύπτουν τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά (π.χ. η οικονομική κατάσταση ενός κράτους ή ο παράγοντας της παγκοσμιοποίησης). Το μεγάλο πρόβλημα της παραγωγικής δυσλειτουργίας στα νησιά γίνεται όλο και πιο μεγαλύτερο και αναποτελεσματικό. Με αποτέλεσμα η λύση των εισαγόμενων προϊόντων να είναι αυτή που έχει καθιερωθεί, έτσι οι επιχειρήσεις που δρούσαν στα νησιά να έχουν με μεταφερθεί στην ηπειρωτική χώρα, είτε να έχουν διακόψει την λειτουργία τους. Με τη σειρά του αυτό δημιούργησε ένα εσωτερικό μεταναστευτικό ρεύμα προς τις αστικοποιημένες περιοχές κυρίως και να μεταφερθούν σε άλλους πιο παραγωγικούς τομείς (επιχειρηματίες, επιστήμονες, καλλιτέχνες). Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα κεντρικές περιφέρειες με μεγάλη επιρροή να δυναμώσουν αισθητά δημιουργώντας προβλήματα στις πιο ασθενέστερες περιφέρειες. Σημαντικό πρόβλημα που δημιουργήθηκε είναι η έλλειψη πληθυσμού και πρόβλημα στη δημογραφική εξέλιξη, σε σύγκριση με τις μεγάλες ηπειρωτικές περιφέρειες. Ως εκ τούτου τα νησιά έγιναν λιγότερο ελκυστικά για τις οικονομικές δραστηριότητες και μόνιμες κατοικίες, με ορισμένες αξιοσημείωτες εξαιρέσεις σε νησιά με υψηλό βαθμό ανάπτυξης του τουρισμού.

Για την ελκυστικότητα των περιφερειών προσπαθούν να προσδιοριστούν κάποιοι παράμετροι κυρίως σε οικονομική και κοινωνική συνοχή όπως: Στη παρουσίαση που έγινες στη Λισαβόνα (ΣΛΕΕ), για την αγορά εργασίας, την προσβασιμότητα και τους κινδύνους, βρίσκονται στα πιο σημαντικά ακόμα και αν αυτές οι αναφορές είναι

έμμεσες και δεν αφορούν όλο τον πληθυσμό των νησιών. Αυτό σημαίνει ότι ορισμένες άλλοι παράμετροι πρέπει να προστεθούν προκειμένου να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας «της νησιωτικότητας».<sup>33</sup>

Ως εκ τούτου στη προσέγγιση που ακολουθείται η ελκυστικότητα για ένα νησί χρίζεται σε δύο διαστάσεις: Το πρώτο αφορά τις επιχειρήσεις και γενικότερα τις οικονομικές τους δραστηριότητες. Το δεύτερο αφορά τον πληθυσμό. Η ελκυστικότητα για τις επιχειρήσεις εξαρτάται από παράγοντες όπως το οικονομικό κίνητρο που δημιουργείται μέσω των πολιτικών εξελίξεων, της διαθεσιμότητας και της ποιότητας των ανθρώπινων πόρων (αγορά εργασίας, δράσεις έρευνας και καινοτομίας, πρόσβαση σε πληροφορίες και τεχνολογίες επικοινωνιών) πρόσβαση σε οικονομικές και κοινωνικές υποδομές (δημόσιες και ιδιωτικές) το μέγεθος της τοπικής αγοράς δηλαδή όσον αφορά την παροχή άφθονων πόρων, κινδύνους και ασφάλεια. Η ελκυστικότητα των περιφερειών που αφορούν τον πληθυσμό σχετίζεται με την ποιότητα του βιοτικού επιπέδου και από άλλους παράγοντες όπως, η προσβασιμότητα, η πρόσβαση σε διάφορες κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες (δημόσιες και ιδιωτικές), ποιότητα ζωής, φυσικότητα, ποιότητα διακυβέρνησης, κίνδυνοι και ασφάλεια.

**Παρακάτω θα δούμε την περιγραφή των κριτηρίων για την ελκυστικότητα περιοχών μέσω της ανάπτυξης των επιχειρήσεων:**

**Προσβασιμότητα:** Αναφέρεται στον πραγματικό χρόνο που απαιτείται για την πρόσβαση σε ένα νησί, σε σχέση με τον αντίστοιχο χρόνο που απαιτείται για την κάλυψη της ίδιας απόστασης από την ηπειρωτική χώρα, λαμβάνοντας υπόψη και την ενσωμάτωση του δείκτη κόστους (κόστος θαλάσσιου ταξιδιού/ κόστος χερσαίου ταξιδιού).

**Προσόντα/ κόστος εργασίας:** Αναφέρεται στην ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. επίπεδο εκπαίδευσης/ κατάρτισης) που μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για επιχειρήσεις που λειτουργούν σε μια περιοχή αλλά και ένα χαρακτηριστικό που χαρακτηρίζει την απόδοση εκείνων που λειτουργούν σε μια περιοχή. Το κόστος εργασίας είναι επίσης σημαντικό για μια επιχειρηματική λειτουργία και βιωσιμότητα

---

<sup>33</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 27

(π.χ. να φέρει και να κρατήσει σε ένα μικρό νησί έναν ειδικό/ εμπειρογνώμονα/ σύμβουλο/ επιστήμονα θα μπορούσε να είναι πολύ δαπανηρή).

**Υπηρεσίες και υποδομές για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας:**

Αναφέρεται στον τύπο των υπηρεσιών και εγκαταστάσεων/ υποδομών που είναι διαθέσιμες για να υποστηρίξουν μια νέα ή ήδη σε λειτουργία επιχείρηση.

**Κίνητρα για επιχειρήσεις:** Αναφέρεται σε όλα τα είδη των άμεσων και των έμμεσων επιδοτήσεων, προβλέψεις ή πολιτικές μείωσης του κόστους, επίσης αναφέρεται στη σωστή λειτουργία μιας επιχείρησης, καθώς και των νοικοκυριών.

**Το μέγεθος και η οικονομική δυνατότητα των αγορών:** Το μέγεθος των τοπικών αγορών μπορεί να προσελκύσει ένα αριθμό άλλων επιχειρήσεων στο τοπικό εμπόριο και να τονώσει την τοπική οικονομία.

**Η αξία της γης:** Αναφέρεται στην αξία της γης που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τις επιχειρήσεις αλλά και το κόστος των υποδομών τους.

**Έρευνα και καινοτομία:** Αναφέρεται στη παραγωγή νέων γνώσεων και καινοτομιών και την ενσωμάτωση στις γραμμές περιοχής και υπηρεσιών που καταγράφονται από την μορφή ερευνητικών εγκαταστάσεων (π.χ. ερευνητικά ιδρύματα και πανεπιστήμια) και την επιστημονική απασχόληση.

**Κοινωνικό κεφάλαιο:** Αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των προσώπων, δηλαδή στην εμπιστοσύνη μεταξύ τους, την συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων, το κοινό και τους αντιπροσώπους τους, καθώς και την αλληλένδετη εμπιστοσύνη μεταξύ τους.

**Ποιότητα διακυβέρνησης (όραμα, στρατηγική, κινητοποίηση):** Αναφέρεται στην αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των τοπικών αρχών και στις διαδικασίες συμμετοχής των ενδιαφερόμενων στο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων.

**Περιβαλλοντική και πολιτιστική κληρονομιά (γαρακтерιστικά μιας περιφέρειας):**

Αναφέρεται στην αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και στο πολιτιστικό κεφάλαιο, τα οποία δημιουργούν ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις, καθώς και οικονομικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός. Θεωρείται ως στοιχείο της

ποιότητας της καθημερινής ζωής για τους ντόπιους κατοίκους προσφέροντας τους ευκαιρίες αναψυχής.

**Κίνδυνοι:** Αναφέρεται σε όλους τους τύπους κινδύνων (περιβαλλοντικούς, τεχνολογικούς, πολιτικούς) που μπορεί να επηρεάσουν μια ολόκληρη περιοχή, όπως επίσης αφορά τους κινδύνους που έχουν να κάνουν και επιδρούν στις εταιρίες και τον πληθυσμό.

**Υπηρεσίες δικτύου:** Αναφέρεται στην ύπαρξη «κατάλληλων» υπηρεσιών σε θέματα παροχής ενέργειας, τοπικών μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών, των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης για την υποστήριξη της λειτουργίας των επιχειρήσεων (π.χ. ποιότητα και κόστος των υπηρεσιών) και τα νοικοκυριά.

### **Οι παράγοντες ελκυστικότητας που επιδρούν προς τον πληθυσμό**

**Απασχόληση και ευκαιρίες καριέρας:** Αναφέρεται στη δυνατότητα των κατοίκων μιας περιοχής να βρουν μια θέση σχετική με τα προσόντα τους και τις φιλοδοξίες τους, σε τοπικό επίπεδο.

**Πρόσβαση και ποιότητα των υπηρεσιών δημοσίου ενδιαφέροντος:** Αναφέρεται στην ύπαρξη, την ποιότητα, το κόστος υγείας, την εκπαίδευση και κατάρτιση σε άλλες διοικητικές υπηρεσίες.

**Ασφάλεια:** Αναφέρεται στο βαθμό του ποσοστού καταπολέμησης της εγκληματικότητας σε μια περιοχή και κατά πόσο η ασφάλεια στη περιοχή αυτή θα βοηθήσει.

**Η δύναμη που καταλαμβάνει η αστικοποίηση (πολιτιστική και κοινωνική ζωή):** Αναφέρεται στην ύπαρξη κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής σε μια περιοχή, κάτι το οποίο σχετίζεται και επηρεάζεται από το μέγεθος του πολιτισμού του.

**Η αξία της γης/ στέγασης:** Αναφέρεται στο κόστος αναφοράς της γης και στο κόστος κατασκευής ενός σπιτιού.

**Πολιτιστική ταυτότητα:** Αναφέρεται στην έννοια «της κτήσης» σε μια περιοχή, κάτι που της ανήκει δηλαδή, με μοναδικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά που προσδίδουν

ξεχωριστή ταυτότητα που μπορούν να επηρεάσουν την πρόθεση να παραμείνουν στην περιοχή ή να εγκατασταθούν ως νεοφερμένοι.<sup>34</sup>

Σε επόμενο ερώτημα που θα πρέπει να απαντήσουμε είναι για το πώς οι εκάστοτε πολιτικές θα μπορούν να αυξήσουν την ελκυστικότητα στα νησιά. Θα πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι υπάρχουν εξωτερικές επιδράσεις, που έχουν να κάνουν σχετίζονται άμεσα με μια λίστα από παγκόσμιες κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές δυνάμεις, διότι θεωρούνται ότι έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στα νησιά και η λίστα θα ολοκληρωθεί κατά το πρώτο μέρος του προγράμματος. Οι εξωτερικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν σε διαφορετικό βαθμό την ελκυστικότητα των διάφορων νησιών μέσω των τύπων κεφαλαίων που πρέπει να κάνουν προσφορά. Με την σειρά τους αυτό θα επηρεάσει την αντίστοιχη κατάσταση της βιωσιμότητας.

Για τα νησιά δεν υπάρχει μια ευρεία κλίμακα ποσοτικών αναλύσεων που να αποτυπώνουν ακριβώς την κατάσταση στην οποία βρίσκονται. Έτσι η μέτρηση σαν μια ανεξάρτητη μονάδα είτε σαν μέγεθος κάνει λιγότερο περίπλοκη την ανάλυση τους. Πολλές φορές η έρευνα που γίνεται για κάποιες περιπτώσιολογικές έννοιες χρειάζονται μεγαλύτερη βάση και προσοχή στην έρευνα τους, όπως η βιωσιμότητα και η ελκυστικότητα που χρειάζονται σαφώς μια πιο λεπτομερή προσέγγιση. Συνήθως η έρευνα των περιπτώσιολογικών μελετών επιλέγονται με μεγάλη προτίμηση καθώς κατά την έρευνα τους παρουσιάζουν περισσότερες ευκαιρίες με πολλά στοιχεία για τις εν λόγω ομάδες. Παρ' όλα αυτά, ο διακριτικός χαρακτήρας μπορεί επίσης να ενσωματώσει τους κοινούς παρονομαστές για άλλες οντότητες. Ως εκ τούτου, ενώ κάθε νησί μπορεί να μην μοιάζει με άλλα νησιά, άλλα νησιά μπορούν να μοιράζονται και να έχουν ακριβώς τα ίδια στοιχεία. Επίσης είναι σημαντικό να υπάρξουν ανάμεσα σε μια ευρεία κλίμακα νησιών κοινοί παρονομαστές που αφορούν την ελκυστικότητα των περιοχών αυτών. Έτσι σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να βρούμε και να κατανοήσουμε τα πλεονεκτήματα, τις αδυναμίες τους και την δυναμικότητα τους για να είναι σε μια

---

<sup>34</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 28-30

ελκυστική θέση για τους οικονομικούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένου και των συνεχών επενδύσεων που γίνονται ειδικά στο τουρισμό.

Η εξέταση των μελετών γίνεται με ένα συστηματικό τρόπο, ο οποίος εξετάζει: την οικονομική ανάπτυξη, τις αναπτυξιακές διαδικασίες, στρατηγικές που υιοθετήθηκαν από διάφορους ενδιαφερόμενους σχετικά με τα νησιά (πρόκειται για την τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρηματικές κοινότητες, εργοδότες και αυτοαπασχολούμενους, εκπροσώπους εργαζομένων, εκπαιδευτικές αρχές και ίσως ακόμη θρησκευτικές οντότητες, εάν ο ρόλος τους στη κοινότητα είναι σημαντικός) και γενικά το πολιτιστικό περιβάλλον και τις στάσεις των βασικών παραγόντων των νησιών.<sup>35</sup>

Υπάρχουν δύο ειδών κατηγορίες που εκφράζουν την παρούσα κατάσταση. Το πρώτο είναι η βιωσιμότητα, σύμφωνα με την οποία τα σημεία ασχολίας της είναι η κοινωνική συνοχή, η οικονομική αποτελεσματικότητα και η προστασία του περιβάλλοντος. Από την άλλη είναι η ελκυστικότητα της περιοχής, από την οποία εξαρτώνται οι εξής παράμετροι οι δυνατότητες του ανθρώπινου δυναμικού, οι ευκαιρίες απασχόλησης, οι νομικές εκτιμήσεις και η άσκηση διακυβέρνησης και πολύ σημαντική παράμετρος είναι η διευκόλυνση της προσβασιμότητας στη περιοχή, για να μην μετατραπεί το μέρος σε μια περιθωριοποιημένη περιφέρεια.

Το πρώτο βήμα στη διαδικασία είναι να συγκεντρωθούν όλα τα πιθανά σημαντικά δεδομένα, όπως οι στατιστικές, η τεκμηρίωση και οι ενδεχόμενες τοπικές έρευνες που διενεργήθηκαν από τις διάφορες αρχές. Έτσι θα δημιουργηθεί ένα πιο σταθερό υπόβαθρο για την καλύτερη αναλυτικότερη τεκμηρίωση. Σημαντικό επίσης είναι να γίνει μια ανοικτή συζήτηση για τα προβλήματα και ο καθένας να θέσει τις πρωτοβουλίες του και την παροχή ερωτηματολογίου, ώστε ο καθένας να θέσει τις ανησυχίες του για την περιφέρεια. Ενώ οι ομοιότητες μπορούν να γίνουν πιο εμφανείς,

---

<sup>35</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 30-31

μια τέτοια στρατηγική θα γίνει επίσης, μεταξύ μιας συγκεκριμένης ομάδας στα νησιά. Αυτό πρέπει να θεωρηθεί ως η συμβολή προς τη δική τους αναπτυξιακή διαδικασία. Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών θα πρέπει να ζητηθεί από τους τοπικούς ιθύνοντες, ώστε το σύνολο των πολιτών να μπορεί να εκφράζει τεκμηριωμένα την άποψη του.

## Κεφάλαιο 6: Η διαμόρφωση του περιφερειακού τοπίου μέσα από την νησιωτικότητα

Τα νησιά με το πέρασμα των χρόνων θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι του παγκόσμιου πληθυσμού και κάποια από αυτά βοήθησαν στην καθιέρωση των ιστορικών δρώμενων. Οι ντόπιοι βρίσκουν τον τόπο τους ως το νησί της επιθυμίας, σαν παραδεισένια μέρη, συναισθηματική φόρτισης ή θρησκευτικό προσκύνημα. Μια αμοιβαία διαστρωμάτωση αμοιβαίων επιρροών, μπορούν να προταθούν και να εξηγήσουν τις συνθήκες. Ωστόσο πολλά νησιά λόγω των ιστορικών αφηγήσεων προς αυτά είναι πλέον γνωστά σε μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού, δηλαδή διεθνώς γνωστά κυρίως για τα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά.<sup>36</sup> Βάσει ιστορικής αναδρομής και κατά τους νεότερους χρόνους τα αποτέλεσαν ένα περιβάλλον εξωτικό και ελκυστικό για τους Ευρωπαίους κατά την περίοδο των υπερπόντιων ανακαλύψεων. Πλέον αυτό που συναντάμε είναι ότι τα νησιά είναι συνώνυμο για τους πολίτες της χαλάρωσης και των δραστηριοτήτων, σαν τουριστικοί προορισμοί. Ο αριθμός της ζήτησης των τουριστών με την επιλογή νησιωτικών περιοχών είναι πολύ μεγαλύτερος σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές. Για παράδειγμα υπάρχουν πολλά νησιωτικά κράτη εξ ολοκλήρου που επωφελούνται από την εκμετάλλευση του περιβάλλοντος τους προς τους τουρίστες με την παροχή των υπηρεσιών που δίνονται. Αυτό οδηγεί σε ένα πιο στρωμένο δρόμο φαινομενικά προς την ανάπτυξη τους. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια από την επιστημονική κοινότητα, ώστε το περιβάλλον στα νησιά να κατανοηθεί όσον το δυνατό καλύτερα και στην εμβάθυνση του όρου της νησιωτικότητας. Επίσης αυτά που φαίνεται να είναι τα κύρια θέματα απασχόλησης και προβληματισμού είναι κατά πόσο τα ήδη φυσικά εμπόδια των νησιών (απομόνωση, δύσκολη προσβασιμότητα) επηρεάζουν την οικονομική δυνατότητα ανάπτυξης των νησιών και τα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά. Επίσης ρόλο στη μέχρι τώρα εικόνα του περιφερειακού τοπίου των νησιών παίζουν παράγοντες ανθρωπογενείς τεχνητά εμπόδια, όπως μικρές αγορές, μικρές δεξαμενές ανθρώπινων πόρων, το περιορισμένο κεφάλαιο και σε τομείς όπως δημόσια διοίκηση, καλή διακυβέρνηση και ανάπτυξη συνιστούν πραγματικά εμπόδια. Διεθνώς τα νησιά θεωρούνται ειδικές ομάδες

---

<sup>36</sup> Η Ιθάκη στη περιγραφή του Ομήρου, σύμφωνα με τον οποίον βασιλεύει ο Οδυσσεύς και τα κατορθώματα του μέχρι σήμερα είναι ευρέως γνωστά κάνοντας το νησί της Ιθάκης διεθνώς γνωστό. ΠΗΓΗ: [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 49



περιφερειών, όπως χαρακτηρίζονται έτσι από διεθνείς συνθήκες και κυρίως τον ρόλο αυτό τον έχουν τα μικρά αναπτυσσόμενα κράτη. Από την άλλη μεριά η ΕΕ δεν θεωρεί αυτές τις ειδικές ομάδες, καθώς σύμφωνα με την Ένωση δεν θεωρούνται ευπαθείς ομάδες.<sup>37</sup>

Άλλα στοιχεία που δείχνουν την διαμόρφωση του περιφερειακού στοιχείου είναι η γεωγραφικά τους θέση και η στρατηγική σημασία της κάθε περιοχής. Τα στοιχεία που βλέπουμε επίσης και έχουν διαμορφώσει μια πλήρη εικόνα των νησιών μέχρι και σήμερα είναι η φυσική και τεχνητή περιθωριοποίηση τους και η απομόνωση τους, σαν αποτέλεσμα να υπάρχει πολλές φορές σοβαρό πρόβλημα των περιφερειών αυτών μεταξύ τους.

Οι προσεγγίσεις που έχουμε δει λειτουργούν με τρόπο, κατά τον οποίο δείχνει πως ο όρος νησιωτικότητα έχει αρνητική σημασία. Πράγματι, υπάρχουν κάποια σημαντικά μειονεκτήματα που αντικατοπτρίζουν τον όρο αυτό. Η γεωγραφική θέση και η φύση τους, καθώς και η μικρή τους έκταση είναι κάποιοι παράγοντες που δημιουργούν τις παθογένειες στα νησιά. Έτσι παρεμποδίζεται η ικανότητα των περιοχών αυτών να φτάσουν τα επίπεδα οργάνωσης και ανάπτυξης, σε σχέση με τα επίπεδα που βρίσκονται οι ηπειρωτικές περιοχές, κατά τις οποίες παίζει ρόλο και ο ανθρώπινος παράγοντας. Η σταθερή και συνεχώς αυξανόμενη μετανάστευση των νησιωτικών πληθυσμών από τα νησιά σε μεγαλύτερες αστικές περιοχές έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση του τοπικού νησιωτικού πληθυσμού. Έτσι αυτό δημιουργεί και άλλες επιπτώσεις όπως υπάρχει η δυσκολία επιταχυνόμενης ανάπτυξης στις περιοχές αυτές, λόγω της έλλειψης προσωπικού.

Τελευταίες έρευνες δείχνουν μια λιγότερο απαισιόδοξη προσέγγιση. Τις τελευταίες δεκαετίες αυτό που ουσιαστικά τροφοδοτεί τις τοπικές οικονομίες των νησιών είναι ο τουρισμός, ο οποίος θεωρείται η «βαριά βιομηχανία» των νησιών. Αυτό είναι πολύ

---

<sup>37</sup> [https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception\\_report\\_full\\_version.pdf](https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/inception_report_full_version.pdf), σελ 49

σημαντικό ειδικά για τις μικρές νησιωτικές ομάδες, που θα βοηθήσει στην όσο καλύτερη ανάπτυξη τους. Οι περιοχές αυτές έχουν τα σημαντικά προνόμια με το να είναι ηλιόλουστες και το φυσικό τους περιβάλλον γενικότερα να είναι ελκυστικό προς τους τουρίστες. Έτσι όλα αυτά τα στοιχεία οδήγησαν την οικονομία των περισσότερων νησιών να έχει αναπτυχθεί αισθητά. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν σημαντικά μειονεκτήματα για τα οποία δεν έχει υπάρξει σχετική μέριμνα για την ελάττωση τους. Στοιχεία όπως οικονομικές διαρροές, κοινωνικές εντάσεις, η αύξηση του πληθωρισμού των τιμών των ακινήτων και η οικονομική διάβρωση που αντιμετωπίζει ο τουρισμός εξαιτίας του μαζικού τουρισμού και όχι του ποιοτικού με περισσότερα έσοδα είναι δεδομένα τα οποία χρειάζονται άμεση επίλυση για την συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης τους. Άξιο σημείο αναφοράς είναι ότι παρά τα θετικά οφέλη του τουρισμού ο μεγάλος αριθμός ατόμων μπορεί να φέρει κάποιες σοβαρές επιπτώσεις το περιβάλλον (π.χ. μόλυνση των υδάτων).

## Κεφάλαιο 7: Οι δυνατότητες ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου

Το μοντέλο που συναντάμε μέχρι σήμερα για το πώς έχει διαμορφωθεί ο νησιωτικός χώρος έχει τις βάσεις του από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Βέβαια από τότε έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την εξέλιξη της οικονομίας των νησιών. Παρακάτω θα συναντήσουμε ποιες είναι και κατά πόσο μπορούν οι δυνατότητες ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου να αλλάξουν το περιβάλλον που γνωρίζουμε μέχρι σήμερα προς το καλύτερο.

Ο τεχνολογικός παράγοντας αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια με ταχύτατους ρυθμούς, έτσι επιτρέπεται να επανεκτιμηθούν όροι με βαρύτητα όπως οι οικονομίες κλίμακας και οικονομίες συγκέντρωσης, όσον αφορά στην οργάνωση του χώρου και την παραγωγική διαδικασία. Έτσι η άσκηση των τεχνολογικών καινοτομιών στους χώρους αυτούς δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει και η φυσική παρουσία (π.χ. τηλεδιάσκεψη, τηλεργασία) χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι πρέπει πάντα να ακολουθείται αυτό το σύστημα.

Το θετικό είναι ότι κερδισμένοι από την αύξηση της τεχνολογικής προόδου στις περιοχές αυτές είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Αυτό θα έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, το οποίο είναι πολύ θετικό και ζωτικής σημασίας για τον τόπο αυτό λόγω της έντονης ανθρώπινης παρουσίας. Έτσι οι μικρές παραγωγικές μονάδες θα μπορούσαν να αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη των περιφερειών προς μια νέα αναπτυξιακή διαδικασία.<sup>38</sup>

Σημαντικό ρόλο επίσης παίζουν και άλλες τεχνολογικές αλλαγές/ καινοτομίες όπως ανάπτυξη νέων μορφών ενέργειας (ανανεώσιμες), τεχνολογίες που θεωρούνται ως υποκατάστατο διάφορων φυσικών πόρων, πρόοδος στο τομέα των μεταφορών (σημαντικός παράγοντας για την αποφυγή του αυξημένου μεταφορικού κόστους). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό από τις επιπτώσεις που προέρχονται από την φυσική απομόνωση και το μικρό μέγεθος των νησιών.

Οι υπηρεσίες και η συνετή λειτουργία τους από τους κρατικούς παράγοντες είναι σημαντικό κομμάτι για τον σχηματισμό του εθνικού πλούτου, πράγμα το οποίο

---

<sup>38</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Νησιών

ελαφρύνει τα νησιά από το περιορισμό που έχουν λόγω της έλλειψης σε φυσικούς πόρους, τις περιορισμένες ικανότητες τους στη παραγωγή, αλλά και την τόνωση της τοπικής αγοράς, σαν αποτέλεσμα η παραγωγή των υπηρεσιών επηρεάζεται λιγότερο από το κόστος που δημιουργείται λόγω της απόστασης.

Η πρωτοβουλία πολλών ανθρώπων με την επιδίωξη για αποφυγή λιγότερο βλαβερών συνθηκών. Αναφερόμαστε σε πράγματα όπως η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος σε φυσικά μεγέθη, η αποτροπή της μαζικής παραγωγής προϊόντων, το οποίο θα οδηγήσει σε υγιεινά προϊόντα εξαιρετικής ποιότητας, οι αλληλεπίδραση μεταξύ τοπικών πολιτισμών, όπως επίσης και η βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής. Έτσι αυτά τα χαρακτηριστικά αν εφαρμοστούν σε μικρά και απομονωμένα νησιά θα δημιουργηθούν και τα ανάλογα πλεονεκτήματα.

Τα νησιά είναι χώροι με αυξημένο το ενδιαφέρον πολλών ανθρώπων της διάνοησης για αναλυτικότερες μελέτες λόγω της πολυπλοκότητας τους. Ωστόσο υπάρχει αυξημένη ζήτηση από εργαζόμενους με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης και ανώτερες διοικητικές θέσεις, όπως ερευνητές, ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων, managers κλπ οι οποίοι θα οδηγηθούν σε ένα περιβάλλον με υψηλές προδιαγραφές και αυξημένη ποιότητα των υπηρεσιών. Έτσι αυτά έρχονται σε συνδυασμό για το πώς ο νησιωτικός χώρος για πολλούς επιστήμονες θεωρείται πηγή πολυπλοκότητας και σημαντικό αντικείμενο μελέτης.

Η ενίσχυση του περιφερειακού και τοπικού επίπεδου βοηθάει στη λήψη αποφάσεων από τις περιφέρειες δημιουργώντας έτσι μια δυναμική στις περιφέρειες, με αποτέλεσμα την ενίσχυση του αποκεντρωμένου κράτους. Στη περίπτωση αυτή η επίλυση πολλών προβλημάτων είναι άμεση, ουσιαστικά βοηθώντας σε αυτό την κεντρική διοίκηση του κράτους με προβλήματα που είναι σε μεγάλη απόσταση από την κεντρική εξουσία.<sup>39</sup>

Οι δυνατότητες ώστε να καταπολεμηθούν τα μειονεκτήματα των νησιών ποικίλουν. Η κατάσταση αυτή ως επί το πλείστον οφείλεται στο άρθρο 174 ΣΛΕΕ, το οποίο αναφέρεται στην ισόποση μεταχείριση των νησιών. Αυτό όπως έχουμε διαπιστώσει δεν υφίσταται με αποτέλεσμα τα νησιά να μην δείχνουν την αναμενόμενη ανάπτυξη.

---

<sup>39</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική των Νησιών

Υπάρχουν όμως κάποια σενάρια που μπορούν να βελτιώσουν την κατάσταση. Όλες οι νησιωτικές περιφέρειες δεν έχουν λάβει την αναμενόμενη προσοχή, αλλά για να δωθεί το μέγιστο θα πρέπει να θεωρηθούν λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές. Η διαβάθμιση των περιφερειών θα πρέπει να αλλάξει και να ταξινομηθούν από NUTS III σε NUTS II. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολιτική με ευνοϊκότερους όρους και ένταξη τους στην Πολιτική συνοχής. Με την ενίσχυση της συμμετοχής σχημάτων, όπως τοπικοί φορείς στα νησιά ή σε συνεργασία με φορείς από άλλες περιφέρειες, όσον αφορά διάφορες κερδοφόρες οικονομικές δραστηριότητες αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση επενδυτικού κεφαλαίου προς τις περιοχές αυτές με θετικό αποτέλεσμα προς τους πολίτες. Τα σενάρια αυτά για την ανάπτυξη των περιφερειών αυτών είναι υψίστης στρατηγικής σημασίας.<sup>40</sup>

---

<sup>40</sup> Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νησιωτική Πολιτική, Τοπική Αυτοδιοίκηση και Νησιωτικότητα, Κεφ 4, σελ 100-109

## Συμπεράσματα

Μέσα σε όλα αυτά που είδαμε από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι μέσα στο περιβάλλον που λειτουργούν τα νησιά είναι ιδιαίτερα ευμετάβλητο. Τους δύο τελευταίους αιώνες οι εξελίξεις σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο έχουν αλλάξει ριζικά. Αυτό το οποίο όμως είναι άξιο αναφοράς είναι τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των νησιών, τα οποία παρά το πέρασμα των χρόνων και τις συνεχείς εξελίξεις δύσκολα χάνεται η πολιτιστική τους συνέχεια. Πολλά στοιχεία που είδαμε μέχρι τώρα στα νησιά είναι ότι στοιχεία που θεωρούνταν φυσικά μειονεκτήματα μη αναστρέψιμα κατέληξαν σε δύο επιλογές, μετατράπηκαν σε πλεονεκτήματα με σωστή διαχείριση είτε απλά ουδέτερα χωρίς σημαντικές επιπτώσεις.<sup>41</sup> Το μεγαλύτερο επίσης πλεονέκτημα που θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί ένας κάτοικος ειδικά των ανεπτυγμένων χωρών είναι αφθονία των νησιών σε άφθονους φυσικούς πόρους δημιουργώντας έτσι με τον τρόπο αυτό πλεονεκτήματα τόσο για την ανθρώπινη παρουσία στις περιοχές αυτές, όσο και στις ίδιες περιοχές αφού θα επωφεληθούν από το ανθρώπινο κεφάλαιο. Πάντα μιλώντας υπό προϋποθέσεις, οι δυνατότητες του νησιωτικού χώρου θα μπορούσαν να είναι σε πολύ καλό επίπεδο, ώστε να διατηρούν τα νησιά σε ένα πολύ δυνατό σημείο.

Ωστόσο είναι πολλά τα μειονεκτήματα τα οποία χρειάζονται περισσότερη προσοχή για την επίλυση τους. Είδαμε μέχρι τώρα τα προβλήματα που δημιουργούνται εξαιτίας της μειωμένης προσβασιμότητας των νησιών. Πολλά νησιά απέχουν κατά πολύ από κεντρικές και σημαντικές ηπειρωτικές περιφέρειες. Μέσα στο πρόβλημα αυτό δημιουργούνται υψηλά μεταφορικά κόστη κάνοντας δύσκολη την μεταφορά. Αποτέλεσμα της δύσκολης προσβασιμότητας είναι η απομόνωση των νησιών απομακρύνοντας όλο και περισσότερο από το κέντρο ελέγχου από την κεντρικής εξουσία. Ίσως αυτό θα μπορούσε να επιλυθεί με πιο σύγχρονα μέσα με χαμηλότερα κόστη κάνοντας πιο εύκολη την ζωή των πολιτών και των περιφερειών γενικότερα. Επίσης τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στις περιοχές αυτές με το πέρασμα των χρόνων, ίσως λόγω της κακής διαχείρισης, είτε της ανευθυνότητας πολλών ανθρώπων

---

<sup>41</sup> Σπιλάνης Γιάννης, Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική των Νησιών

με την καταστροφή του περιβάλλοντος θα οδηγήσει στη μη ελκυστικότητα των περιοχών αυτών, το οποίο κυριολεκτικά συνεπάγεται με μεγάλη καταστροφή.

Από νομικής άποψης τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά κυρίως τα μη αναστρέψιμα είναι δύσκολο να οριοθετηθούν. Ο τρόπος τουλάχιστον που θα πρέπει να οριοθετηθούν μαζί με τις πολιτικές τους είναι ως προς το πεδίο αναφοράς τους.<sup>42</sup> Οι περιοχές αυτές ουσιαστικά δεν προστατεύονται από τις διεθνείς συμβάσεις ως ειδικές περιπτώσεις περιφερειών. Αν και αυτές οι περιοχές χρειάζονται μια πιο ειδική πολιτική μεταχείριση και παρόλο που βρίσκονται σε καθεστώς νησιωτικότητας, ο συγκεκριμένος όρος δεν έχει καθιερωθεί νομικά. Συγκεκριμένα ο όρος της νησιωτικότητας δεν είναι εξ ολοκλήρου αρνητικός παρά παραπέμπει σε ένα περίεργο καθεστώς. Το μεγαλύτερο μέρος των νησιών βρίσκονται σε ένα τέτοιο καθεστώς. Αποτέλεσμα του νομικού αυτού καθεστώσ είναι ο περιορισμός της παρακμής των νησιών ώστε να μην εισέλθουν σε μαρασμό, με στόχο την ανάπτυξη. Σε ελληνικό επίπεδο και όπως αναφέρει το Σύνταγμα σύμφωνα με το άρθρο 101 παρ. 4, πρέπει να γίνονται νομοθετικές παρεμβάσεις και κανονιστικές στις νησιωτικές περιοχές. Ανήκουν σε ειδικές περιπτώσεις και αυτό καταγράφεται και στο Σύνταγμα. Σύμφωνα με αυτό το νομικό υπόβαθρο και μιλώντας για μια αναπτυξιακή προσέγγιση θα συμβάλλει στην ανάπτυξη των περιοχών αυτών τόσο σε οικονομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.<sup>43</sup> Επομένως αυτό που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο ο όρος της νησιωτικότητας είναι κάτι που δεν έχει διευρυνθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό. Από την μια νομικά ο όρος προσπαθεί να διατηρηθεί και να καθιερωθεί. Από την άλλη τα νησιά χρειάζονται περισσότερα ειδικά προνόμια καθώς ήδη σε υποδομές και οργάνωση είναι πίσω από τις πιο κεντρικές ηπειρωτικές περιφέρειες. Όποτε η Περιφερειακή Πολιτική στα νησιά είναι ακόμα σε πρώιμο στάδιο, με αποτέλεσμα να παραμένουν ακόμα άλτα μεγάλος αριθμός προβλημάτων και παθογενειών.

---

<sup>42</sup> Σκιαδάς Δημήτρης, Νομική έννοια της Νησιωτικότητας σε Συντάγμα και τη Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ, σελ 235

<sup>43</sup> Σκιαδάς Δημήτρης, Νομική έννοια της Νησιωτικότητας σε Συντάγμα και τη Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ, σελ 236

## Βιβλιογραφία

1. Σκιαδάς Δημήτριος , Θεωρία δημοσίων δαπανών , 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα
2. Νίκος Σαραντάκος, Άρθρο «Νησιά και νησιωτικότητα», Word press.gr, 17 Ιουνίου 2015
3. Μάριος Θεοδωρακάκης, Άρθρο «Αιγιακό τοπίο/νησιωτικότητα», aegean islands.gr
4. Σπιλάνης Γ. (1996) “Για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική των Νησιών”, Κείμενα Έρευνας και Τεκμηρίωσης, αρ.41, ΕΚΕΜ.
5. Moncada, S., Camilleri, M. & Formosa, R. (2010), “From incremental to comprehensive: towards island – friendly European Union policymaking”, Island Studies Journal, 5(1), pp. 61-88.
6. «Η Νησιωτικότητα δεν είναι πρόβλημα αλλά χρυσή ευκαιρία ανάπτυξης της χώρας», KOINH ΓΝΩΜΗ.gr, Τρίτη 26 Σεπτεμβρίου 2017
7. «Νησιωτικότητα και Γαλάζια Οικονομία», KOINH ΓΝΩΜΗ.gr, Τετάρτη 31 Μαΐου 2017
8. Duarte Adelaide (2017), Core-Periphery across the European Union: Case Studies and Lessons from Eastern and Southern Europe, Emerald Publishing Limited.
9. Ponjaert Federik, Teb Mario (2013), The EU’s Foreign Policy: What kind of Power and Diplomatic Action?, Globalization, Europe and Multilateralism Series, Farnham Surrey: Routledge.
10. Air connectivity in remote regions: A comprehensive review of existing transport policies worldwide.
11. Ioannis Spilanis, Thanasis Kizos, Michael Biggi, Michalis Vaitis, Giorgos Kokkoris, Maria Lekakou, Thanasis Pallis, Lena Vayanni, Maria Koulouri, Konstantinos Margaris, Nikoletta Koukouroufli, Giorgos Vangelas, Evangelia Stefanidaki, The Development of the Islands- European Islands and Cohesion Policy (EUROISLANDS), The ESPON 2013 Programme, 8 Φεβρουαρίου 2013.
12. Σκιαδάς Δημήτρης, Νομική έννοια νησιωτικότητας σε Σύνταγμα και ΣΛΕΕ, Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, Εκδόσεις Σακκούλα, Φεβρουάριος 2017
13. Μητσόπουλος Σ. Κωνσταντίνος (2007), Οι επιπτώσεις των πολιτικών οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη: η περίπτωση της Ελλάδας: θεσμικές και χρηματοδοτικές όψεις του εξευρωπαϊσμού ελληνικών ΟΤΑ 1<sup>ου</sup> βαθμού



14. Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νησιωτική Πολιτική, Τοπική Αυτοδιοίκηση και Νησιωτικότητα, Αθήνα Νοέμβριος 2016

15. European Planning Studies, Measuring the Economic, Social and Environmental Performance of European Island Regions: Emerging Issues for European and Regional Policy, Ioannis Spilanis, Thanasis Kizos, Michail Vaitis & Nikoletta Koukourouli

16. European Planning Studies, Assessing policy impacts on the economy of European insular regions: the case of the smaller Aegean islands programme, Christos Karelakis, Efstratios Loizou, Fotios Chatzitheodoridis & Konstadinos Mattas

17. European Parliament, Islands of the EU: Taking account of their specific needs in EU policy, Briefing January 2016